

ARVOJEN YHTEENSOVITTAMINEN ADAPTIIVISEN MAISEMASUUNNITTELUN KEINAIN

Sunnanvikin huvilapuutarhan yleissuunnitelma

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Rakennettu ympäristö, hortonomi (AMK)

kevät 2023

Sini Moilanen

Rakennetun ympäristön koulutus

Tekijä Sini Moilanen

Työn nimi Arvojen yhteensovittaminen adaptiivisen maisemasuunnittelun keinoin.

Sunnanvikin huvilapuutarhan yleissuunnitelma.

Ohjaaja Sanni Virjula

Tiivistelmä

Vuosi 2023

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia yleissuunnitelma Sunnanvikin huvilan puutarhaan. Sunnanvikin huvila on rakennettu 1921 ja se sijaitsee Itä-Helsingissä Vartiosaassa. Puutarha on ollut ennen yksityinen piha. Sitä ollaan avaamassa julkiseksi puistoksi. Opinnäytetyö tehtiin Helsingin kaupungin toimeksiantona ja se on osa Vartiosaaren osayleiskaavoitusta.

Vartiosaari on osa Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta, joka on valtakunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä ja maakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. Vartiosaaren alue on luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeä. Saarella on vain muutamia ympärivuotisia asukkaita. Vartiosaarta ollaan kaavoittamassa virkistysalueeksi. Sunnanvikin yleissuunnitelman tavoitteena on yhdistää kohteen kulttuurihistorialliset arvot, luonnon monimuotoisuuteen liittyvät arvot sekä toiminnalliset arvot.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkasteltiin maisemasuunnittelua adaptiivisen suunnittelun näkökulmasta. Työn tuloksena syntyi adaptiivisen skenaariosuunnittelun metodi. Teoreettisen tarkastelun ja skenaariosuunnittelun pohjalta laadittiin yleissuunnitelma Sunnanvikin huvilan puutarhaan.

Avainsanat Kulttuuriympäristö, luonnon monimuotoisuus, adaptiivinen maisemasuunnittelu, skenaariosuunnittelu, Vartiosaari

Sivut 56 sivua ja liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Landscape Design, Construction and Management

Abstract

Author Sini Moilanen

Year 2023

Subject An Adaptation of the Values by Means of Adaptive Landscape Planning. Master Plan of Sunnanvik Villa Garden.

Supervisor Sanni Virjula

The aim of this thesis was to make a master plan of Sunnanvik Villa garden. The Villa of Sunnanvik was built in 1921. It is located in eastern Helsinki, in Vartiosaari. The garden used to be a private yard, but it is in the process of opening as a public park. The thesis has been commissioned by the City of Helsinki and it is part of the Vartiosaari component master planning.

Vartiosaari is part of the summer villa settlement of Helsinki steamboat routes, which is nationally significant built cultural heritage site and provincially valuable cultural environment. The area of Vartiosaari is important in terms of biodiversity. There are only a few year-round residents in Vartiosaari. Vartiosaari is being planned as a recreation area. The goal of the master plan was to combine garden's cultural historical values, biodiversity values and functional values.

The theory section of the thesis examines landscape design from a perspective of adaptive planning. As a result of this thesis, the method of adaptive scenario planning was created. Based on the theoretical review and the method of adaptive scenario planning, a master plan was implemented for the garden of the Villa Sunnanvik.

Keywords Cultural environment, biodiversity, adaptive landscape planning, scenario planning, Vartiosaari

Pages 56 pages and appendices 4 pages

Alkusanat

Kesäharjoitteluni Helsingin yleiskaavayksikössä alkoi yleissuunnittelun virkistyspäivällä – missäs muualla kuin toukokuisen vehreässä Vartiosaaren Sunnanvikissa! Kesäharjoittelun jälkeen sain mahdollisuuden palata Sunnanviikkiin opinnäytetyön parissa, osana Vartiosaaren osayleiskaavoitusprosessia.

Kiitos ohjaavalle opettajalleni Sannille, joka luotsasi käytännönläheisesti työskentelyäni eteenpäin, muistutti pysymään aiheen ytimessä ja ohjasi lempeällä ja kannustavalla otteella. Kiitos ohjaajalleni Helsingin Kaupunkitila ja -maisema yksikön Sofialle, jonka kanssa strateginen ja ideologinen, lennokaskin ajatustenvaihto vahvisti omaa näkemystäni ja rohkeutta tehdä valintoja, jotka tuntuvat itsestä oikeimmilta. Kiitos, että sain omalla panoksellani osallistua osayleiskaavoitusprosessiin. Kehitysehdotukset ovat olleet työskentelyni polttoainetta.

Kiitos myös koko Helsingin kaupungin yleiskaavayksikölle parhaasta työilmapiiristä, ja etenkin kello kahden visahetkistä. Kiitos myös hyvistä kommentteista ja näkemyksistäni sekä kannustuksesta. Kanssanne on ollut ilo jakaa arkea!

Sunnanvikin vastarannalla, Reposalmen kallioilla keväällä 2023

Sini Moilanen

Sisälllys

1	Johdanto	1
2	Työn tavoite, merkittävyys ja käytetyt käsitteet	3
2.1	Työn lähtökohdat	4
2.2	Käytettyjä käsitteitä	7
2.3	Adaptiivinen suunnittelu viheraluesuunnittelussa	9
3	Maiseman arvot ja maisema systeemisenä kokonaisuutena	11
3.1	Maisema systeemisenä ihmisen ja luonnon vuoropuheluna	12
3.2	Kulttuuriympäristön arvot	16
3.3	Luonnon monimuotoisuuden arvot	17
3.4	Toiminnalliset arvot	19
4	Sunnanvikin huvilapuutarha	21
4.1	Sunnanvikin huvilapuutarhan historia	22
4.2	Suunnittelun nykytilan kuvaus	25
4.3	Sunnanvikin arvot	32
5	Skenaariosuunnittelusta yleissuunnitelmaan ja ylläpitoon	35
5.1	Suunnitelmaprosessin kuvaus	36
5.2	Arvonäkökulmat ja skenaariosuunnittelu	39
5.3	Yleissuunnitelma	41
5.4	Käyttö ja ylläpito yleissuunnitelman jatkeena	45
6	Johtopäätökset	47
	Lähteet	50

Liitteet

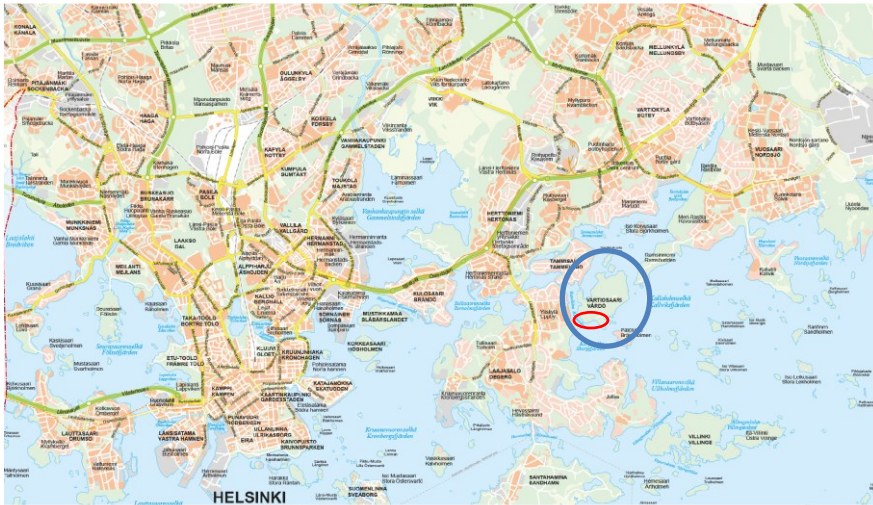
Liite 1	Skenaario 1 ”Ruton juuri rannalla ja lepakkoluola”
Liite 2	Skenaario 2 ”Schalinia ja Fogelholmia, mausteeksi Alkoa”
Liite 3	Skenaario 3 ”Toimintaa toimintaa! (muusta viis)”
Liite 4	Sunnanvikin yleissuunnitelma

1 Johdanto

Vartiosaari on poikkeuksellisen hyvin säilynyt historiallinen huvilasaari itäisessä Helsingissä, Laajasalon kupeessa. Saaren huvilat on rakennettu höyrylaivareittien varrelle 1800- ja 1900-lukujen molemmin puolin. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kulttuuriympäristön ja luonnon monimuotoisuuden arvoja yhteensovittavan yleissuunnitelman laatiminen Helsingin Vartiosaassa sijaitsevan Sunnanvikin huvilan ympäristöön avattavasta julkisesta virkistysalueesta. Sunnanvikin alue ja koko Vartiosaari on ainutlaatuinen sen menneisyyden, säilyneisyyden sekä tulevaisuuden muuttuvien käyttäjien kannalta. Opinnäytetyöni teoreettisessa osassa pohdin, kuinka adaptiivisen suunnittelun periaatteita voi hyödyntää ainutlaatuisen, moniarvoisen kohteen viheraluesuunnittelussa. Toiminnallisessa osassa laadin yleissuunnitelman huvilapuutarhan kokonaisuudesta. Opinnäytetyö koostuu teoreettisista perusteista, suunnittelualueen menneisyyden ja nykytilan tarkastelusta, suunnitteluprosessin kuvauksesta sekä yleissuunnitelmasta Sunnanvikin alueelta.

Vartiosaari on noin 82 hehtaarin kokoinen saari, joka sijaitsee Laajasalon itäpuolella. (Kuva 1) Vartiosaareen kuljetaan vesi- tai jääteitse. Matka mantereelta Laajasalosta saareen Reposalmen yli on noin 130 metriä. Vartiosaarella asuu alle 10 henkilöä ympärivuotisesti. Alueella on vanhoja, kulttuurihistoriallisesti arvokkaita huviloita, joita käytetään pääasiassa kesäasuntoina. Alue on erittäin merkittävä osa säilynyttä helsinkiläistä huvilapuutarhakulttuuria (Schalin ym., 2013, s. 261). Saaren olemassa oleva rakennuskanta ja puutarhahistoria ovat osa valtakunnallisesti arvokasta ja maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutusta. (RKY 2009. Uudenmaan liitto, 2022, s. 99). Alueella on Suomen ainoa äärimmäisen uhanalaisen rantaruttojuuren *Petasites spurilus* esiintymä. Vartiosaassa on lepakoita ja runsas linnusto. Myös kulttuurikasvillisuus alueella on runsasta ja monikerroksista. (Paikkatietovipunen, 2022)

Kuva 1. Vartiosaaren sijainti Helsingissä sinisellä. Sunnanvikin alue ympäröity punaisella. Ei mittakaavassa. (Kartta: Paikkatietovipunen 2022).

Sunnanvikin huvilan historia juontaa juurensa 1920-luvulle, jolloin huvila ja sitä ympäröivä puutarha on rakennettu yksityiseksi huvilaksi. Vuodesta 1948 alkaen Sunnanvikin alue on saanut uusia kerroksia, kun alue siirtyi Alkon omistukseen ja se toimi Alkon työntekijöiden lomanviettopaikkana. 1980-luvulla Sunnanvik siirtyi Helsingin kaupungin omistukseen, ja se on toiminut Helsingin kaupungin työntekijöiden virkistyspaikkana Akavan vuokraamana. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 17, 26–26, 39) Käynnissä on Vartiosaaren osayleiskaavoitustyö, jonka tavoitteena on alueen kehittäminen virkistysalueena sekä alueen kulttuurihistoriallisten piirteiden säilyttäminen ja vahvistaminen. Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on osa Vartiosaaren osayleiskaavoitusprosessia, ja työn tilaaja on Helsingin kaupunki. Yleissuunnitelmatyö on tehty työsuhteessa Helsingin kaupungin yleiskaavoituksessa pääosin syys-joulukuussa 2022, ja työ on viimeistely omalla ajalla kevään 2023 aikana. Työn ohjaajana on toiminut Helsingin kaupungilta maisema-arkkitehti Sofia Kangas kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu yksiköstä.

Hyvään ympäristön suunnitteluun liittyy lukemattomien päällekkäisten ja limittyneiden arvojen huomioiminen. Esimerkiksi usein korostuvien kauneusarvojen lisäksi tärkeitä arvoja ovat toiminnallinen käyttöarvo ja ekologinen arvo (Jaakkola, 2022, ss. 21–22). Sunnanvikin yleissuunnitelman tavoitteena on korostaa Sunnanvikin alueelle ominaisia kulttuuriympäristöön liittyviä, luonnon monimuotoisuuden liittyviä sekä toiminnallisuuden

liittyviä arvoja niin, että ne eivät vähene, vaan jopa lisääntyvät toisiaan tukien. Mahdollisia arvostiriitoja tarkastellaan monista näkökulmista, ja tehdyt valinnat pyritään perustelemaan kriittisesti.

Lähestyn yleissuunnitelman laatimista skenaariosuunnittelun pohjalta. Laadin skenaariosuunnitelmat kolmesta eri arvonäkökulmasta, ja lopullinen yleissuunnitelma on tavoitteiden ja toteutettavuuden näkökulmista perusteltu yhdistelmä skenaarioissa esitetyistä suunnitteluratkaisuista. Adaptiivisesti laaditun yleissuunnitelman pohjalta aluetta voidaan kehittää myös ylläpidon ja hoidon keinoin.

2 Työn tavoite, merkittävyys ja käytetyt käsitteet

Haluan opinnäytetyölläni ja suunnitelmallani osoittaa, että erilaisia arvoja voidaan sovittaa yhteen kestävästi toiminnallisessa, kauniissa ja viihtyisässä viherympäristössä. Adaptiivinen suunnittelu on suunnittelua, jolla pyritään lisäämään suunnitelmien joustavuutta ja sopeutumista erilaisiin muutoksiin (Kangas, 2022, 33) Uskon, että adaptiivinen suunnittelu mahdollistaa kohteen arvojen säilymisen sekä niiden lisäämisen, sillä adaptiivinen lähestymistapa mahdollistaa reagoimisen yllättäviin tilanteisiin sekä mahdollisiin toimintaympäristön muutoksiin. Luonnon monimuotoisuutta tukevat, luonnonympäristöjä mukailevat dynaamiset viherympäristöt parantavat alueiden viihtyisyyttä, kaupunkien terveellisyyttä ja niiden asukkaiden terveyttä sekä ekologista monimuotoisuutta (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 119). Myös arvokkaissa kulttuuriympäristöissä, kuten Vartiosaassa ja Sunnanvikissa tämä on mahdollista.

Yleissuunnitelman laatimisen tueksi käsittelen adaptiivisen suunnittelun periaatteita, ja pohdin arvojen yhteensovittamista julkisessa käytössä olevassa historiallisessa huvilaympäristössä. Sovellan adaptiivisen suunnittelun periaatteita sekä skenaariosuunnittelua viheraluesuunnitteluun. Skenaariosuunnittelussa samasta suunnittelutehtävästä laaditaan eri skenaarioita, joissa paneudutaan mahdollisiin tulevaisuuksiin eri näkökulmista. Tässä työssä näen skenaariosuunnittelun osana adaptiivista suunnittelua. Suunnitelman laatimisen tueksi olen kiteyttänyt kaksi tutkimuskysymystä, joihin vastaan teorian tasolla kirjallisessa työssä sekä käytännön suunnitelmassa. Kysymykset

limittyvät toisiinsa, ja saavat vastauksensa teoreettisen tarkastelun ja suunnittelutyön prosessissa. Tutkimuskysymykseni ovat: miten sovittaa kulttuuriympäristön ennallistamisen, luonnon monimuotoisuuden ja toiminnallisuuden arvot yhteen virkistyskäyttöön avattavalla, ennen yksityisellä huvilapuutarha-alueella. Kysyn myös, miten hyödyntää adaptiivisen suunnittelun periaatteita viheraluesuunnittelussa arvojen yhteensovittamisessa.

2.1 Työn lähtökohdat

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on yleissuunnitelman laatiminen Sunnanvikin huvilapuutarhan alueelle. Sunnanvikin huvilapuutarha on rakennettu alun perin yksityiseksi puutarhaksi. Sen tila suunnitteluhetkellä 2022 on vähäisen hoidon ja yksityiskäytön myötä pääasiassa melko villiintynyt ja luonnontilainen. Sunnanvikin kokonaisuuteen yhdistyy Vartiosaaren rakentamattomana säilynyt metsäinen ympäristö, Sunnanvikin huvila ja sauna sekä niihin liittyvät kulttuurihistorialliset arvot, arkkitehtoniset arvot, alueen puutarhahistorialliset arvot, luonnon monimuotoisuuteen liittyvät arvot, merellisyyss sekä saaren kasvavat virkistyspaineet, joihin tällä opinnäytetyöllä pyritään osaltaan vastaamaan. Käynnissä olevan osayleiskaavatyön tavoitteena on saaren virkistyskäytön mahdollistaminen ja lisääminen.

Yksityisessä käytössä ja vähäisellä hoidolla olleen alueen muuttaminen julkiseksi virkistysalueeksi luo paineita alueen olemassa oleville ekologisille arvoille. Käytön lisääntyessä alueen kasvillisuuden kuluminen lisääntyy ja haittariskit muulle eliöstölle kasvavat. Käyttö voi tuoda myös paineita muokata ympäristöä toiminnallisuuden arvoja korostaen, jolloin esimerkiksi lepakoille tärkeät reitit tai päiväpiilot kärsivät puiden kaatojen tai huonosti suunniteltujen remonttien myötä. Alueen kehittämisessä on kuitenkin olemassa olevan tiedon pohjalta mahdollisuuksia tukea arvojen säilymistä ja kehittymistä. Julkisessa käytössä olevalla alueella hienovarainen tai suora ympäristökasvatus on mahdollista, mikä lisää kohteen käyttäjien tietoa ja syvempää ymmärrystä alueen ominaispiirteistä sekä laajemmista ilmiöistä.

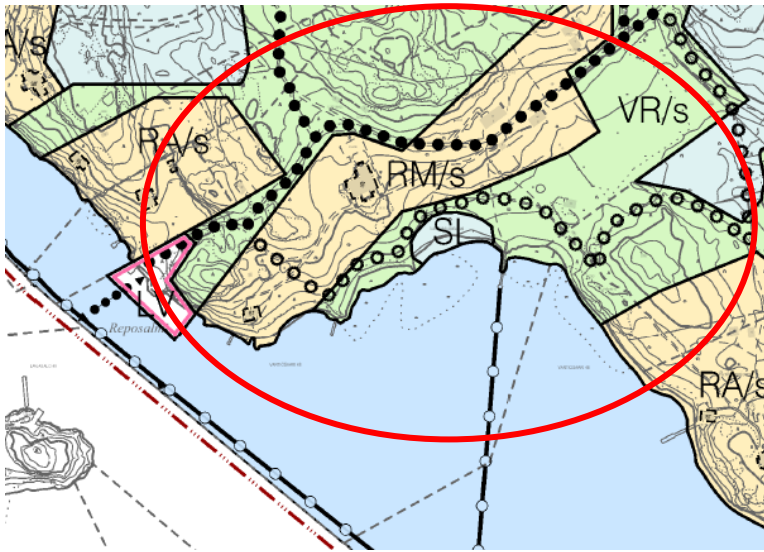
Luonnon monimuotoisuuden hupeneminen ja ilmastonmuutos ovat isoja kriisejä, jotka vaikuttavat enenevässä määrin myös ihmiskunnan elinoloihin. Luonnonarvojen turvaaminen

on välttämätöntä. (IPBES, 2019, ss. 14–15) Kaupunkiympäristön viherkohteita on mahdollista toteuttaa kestävästi ja kiertotalouden nimissä sekä kohteelle ominaisia arvoja kunnioittaen. Pihat, puutarhat, puistot ja etenkin julkiset viheralueet noudattavat yleensä varsin strukturoitua, vakio-ohjeisiin ja -käytänteisiin sopivaa muotoa. Luonnolliset tai luonnollisen kaltaiset ympäristöt ovat vähemmistössä. Toisaalta paljon käytetyissä kohteissa luonnonmukaisessa ei-strukturoidussa ympäristössä muun muassa kasvillisuuden talleantuminen ja muut ihmisvaikutukset ovat huomattavia kulunohjauksen puuttuessa.

Kaupunkien virkistysalueet ovat terveyden, hyvinvoinnin ja viihtyisyyden kannalta merkittäviä (Lee ym., 2015; Barton & Grant, 2013). Koronapandemian myötä puistojen ja virkistysalueiden käyttö kasvoi huomattavasti (Geng ym., 2020). Tulevaisuudessa olemassa olevien virkistysalueiden käyttöpaine kasvaa, mikä lisää paineita myös uusien kohteiden perustamiselle. Kaupunkien vihreät maisemat ovat tärkeä osa paikkojen identiteettiä ja kokemuksellisuutta (Jaakkola 2021, ss. 16–17, 122–124). Merellisen Helsingin virkistyskohteena Sunnanvikin alue ja Vartiosaari voivat niin paikallisille laajasalolaisille kuin kauempaakin tuleville helsinkiläisille tai matkailijoille ainutlaatuinen, itäisen Helsingin oma Seurasaari.

Vartiosaari on osa itäisen Helsingin merellistä kokonaisuutta. Se on osa vihersormeaa, joka ulottuu Laajasalosta Vartiokylänlahdelle. Sunnanvik ja koko Vartiosaari on osa laajempaa itäisen Helsingin viherverkoston kokonaisuutta, ja sen rooli osana virkistysverkkoa tulee varmasti jatkossa kasvamaan, vaikka sitä ei olekaan otettu mukaan Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelmaan. (Ks. Kangas ym., 2021, s. 7) Vartiosaaren ainutlaatuisena säilynyt kokonaisuus on tärkeä juurruttaja menneisyyteen. Tulevaisuudessa Sunnanvikin merkitys saaren toiminnallisena ympäristönä korostuu, sillä se tulee olemaan yksi kolmesta kaavaluonnoksessa osoitetuista virkistys- ja matkailupalveluiden (RM/s) alueesta (Kuva 2). Toiminnallisuus perustuu käyttöarvoihin ja erilaisten käyttäjien ja heidän tarpeidensa huomioimiseen. Muutoin Sunnanvikin alueelle on kaavaluonnoksessa esitetty ohjeellinen ulkoilu- ja huoltoreitti, ohjeellinen ulkoilureitti, luonnonsuojelualue (SL), retkeily- ja ulkoalue, jolla ympäristö säilytetään (VR/s), matkailu- ja virkistyspalvelujen alue, jolla ympäristö säilytetään (RM/s) sekä suojeltuja rakennuksia (sr) (Kuva 2).

Kuva 2. Ote Vartiosaaren kaavaluonnoksesta. Sunnanvikin alue likimäärin punaisella. (Kartta: Helsingin kaupunki 2022).

Planetaarinen terveys -termillä tarkoitetaan ihmisen ja luonnon ympäristön yhdessä muodostamaa, keskenään riippuvaista kokonaisuutta (Erhola ym., 2022, s. 1356; Whitmee ym., 2015, s. 1978). Planetaarisen terveyden näkökulmasta kestävästi toteutetut asuin ympäristöt ja viheralueet niiden osana ovat olennaisia sekä ihmisen että luonnon hyvinvoinnin kannalta. Luonnon ja sen järjestelmien kunnioittaminen on tärkeässä roolissa terveellisen ja kestävä tulevaisuuden mahdollistamisessa. Laajassa lähestymistavasta kestävyteen niin ekologisesta, kulttuurisesta, sosiaalisesta kuin taloudellisesta näkökulmasta antaa pohjaa adaptiivisen suunnittelun etenemiselle. (Lähde, 2020, ss. 21–23). Viheralueiden suunnittelulla voidaan lisätä ympäristön sekä välillisesti myös yhteisöjen joustavuus- eli resilienssikykyä vastata erilaisten kriisien torjuntaan sekä niiden vaikutuksiin sopeutumiseen sekä sosiaalisesta että ekologisesta näkökulmasta. Käsittelen ihmisen ja luonnon välistä suhdetta enemmän luvussa 3.1.

Saarien käyttöön liittyy kausittainen vaihtelu (Kangas, 2022, ss. 76–77; Ks. myös Larjosto, 2019). Myös Vartiosaaren käyttö pääosan sen historiasta on ollut kausiluontoista. Huvilat on rakennettu kesäpaikoiksi, samoin niitä ympäröivät pihat ja puutarhat. Saaren kulku mereltä käsin on ollut aina sääolosuhteista riippuvaista. Kelirikon eli heikkojen jäiden aikaan saaren kulkemisessa on omat haasteensa, tai kulkeminen on jopa mahdotonta. Oletettavasti myös jatkossa vuodenaikaisvaihtelu tulee olemaan läsnä alueen käyttötavoissa, ja mahdollisesti

myös kävijämäärissä, vaikka ympäristön käyttötapa sekä yhteys mantereelta saarelle tulevat olemaan erilaisia kuin huvila-aikaan. Käyttöä tulee olemaan myös talvella, toisin kuin huvila-aikaan.

Suunnitelma toteutetaan osana Vartiosaaren osayleiskaavoitusprosessia. Tätä opinnäytetyötä aloittaessa työn alla on ollut osayleiskaavaluonnos, jonka esittely kaupunkiympäristölautakunnalle oli 29.11.2022. Kaavaluonnos jäi pöydälle ja hyväksyttiin 13.12.2022. Luonnoksessa on mahdollistettu saareen joko lautta- tai siltayhteyden toteutuminen. Saapumismuoto saareen vaikuttaa alueen käyttömäärään ja laatuun sekä alueen ylläpitoon sekä tarpeiden että mahdollisesti kaluston osalta. Adaptiivisen suunnittelun periaatteiden mukaan suunnitelmat tehdään muokattaviksi kulloistenkin tarpeiden ja tilanteiden mukaan, eikä tässä yleissuunnitelmassa ole tarpeen ottaa yksityiskohtaisesti kantaan siihen, toteutuuko saareen silta- vai lauttayhteys. Mahdollinen siltaratkaisu vaikuttaa sisääntuloalueen rakentamiseen, mutta yleissuunnitelman ratkaisut pyritään sovittamaan niin, että ne toimivat sekä silta- että lauttayhteysvaihtoehdoissa. Suunnitteluratkaisuja, kuten luonnon kulumista rajaavaa kulunohjausta voidaan hioa sopimaan valittuun yhteysmuotoon tarkemman suunnittelun tasolla.

2.2 Käytettyjä käsitteitä

Käytän tässä opinnäytetyössä paljon maiseman käsitettä, sillä onhan viheralueiden yleissuunnittelu myös maisemasuunnittelua. Maisema on jotain, mitä ihminen aistii kaikilla aisteillaan (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 113). Maisemaa ovat luonnon fyysiset elementit, elollinen ja eloton luonto, kasvillisuus, maastonmuodot, sääilmiöt ja vuodenaajat, valo tai sen puute. Maisemaa ovat myös arvot, ajatukset ja tulkinnat aistitusta ympäristöstä. Tulkintoja ovat esimerkiksi käsitykset kauniista tai epämiellyttävistä maisemista. Oman näkemykseni mukaan maisema on ajallinen ja tilallinen verkosto, mutta myös toiminnan konteksti (Moilanen, 2018, s. 18; ks. myös Maaranen 2017, ss. 36–37). Eurooppalaisessa maisemayleissopimuksessa maisemalla tarkoitetaan ”aluetta sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/ tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta” (Eurooppalainen maisemayleissopimus, 2000, 1 luku 1 artikla). Tässä työssä tarkoitan maisemaa edellä kuvattuna kokonaisuutena.

Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnasta ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa syntynyttä menneisyyden jälkeä. Kulttuuriperintö voi olla aineellista, aineetonta tai digitaalista. (Faron sopimus, 2018, 2 artikla) Kulttuuriperintöä ovat muun muassa esineet, rakennukset, taide, maisemat, tarinat ja uskomukset. Kulttuuriympäristö on spatiaaliseen tilaan tai alueeseen liittyvää kulttuuriperintöä. Kulttuuriympäristö on ympäristöä, jossa on läsnä ihmisen ja luonnon vuorovaikutus. Kulttuuriympäristöksi voidaan ajatella jopa luonnonsuojelualueena olevaa koskematon metsä, sillä ihminen itse on rajannut itsensä koskemattoman luonnon ulkopuolelle. Tarkoitan tässä työssä kulttuuriympäristöllä kuitenkin ympäristöä, jossa on tunnistettua, mahdollisesti viranomaisten toimesta auktorisoitua ja yhteisesti hyväksyttyä kulttuurista tai historiallista arvoa. Kulttuuriympäristön ja kulttuurimaiseman käsitteet ovat osin päällekkäisiä, kulttuurimaiseman kuvatessa laajempia kokonaisuuksia. Tämän työn kannalta näiden käsitteiden eroilla ei ole sisällöllistä merkitystä.

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitan tässä työssä biologista monimuotoisuutta, joka koostuu elinympäristöjen, lajien sekä yksilöiden geneettisestä monimuotoisuudesta (Euroopan ympäristökeskus, 2022; Whitmee ym., 2015, s. 1975). Luonnon monimuotoisuus, eli biodiversiteetti vähenee huomattavalla tavalla ihmistoiminnan seurauksena. Luonto on välttämätöntä ihmiselämälle. Monimuotoisuuden turvaamiseksi ja parantamiseksi on tehtävä aktiivisia toimenpiteitä, jotka poikkeavat aiemmin totutuista tavoista. (IPBES, 2019, ss. 14–15)

Adaptiivinen eli mukautuva suunnittelu on lähestymistapa, jonka avulla tehdään joustavia ja tilanteiden mukaan muunneltavissa olevia suunnitelmia eri mittakaavoissa. Seuraavassa luvussa tarkennan adaptiivisen suunnittelun näkemyksiä. Avaan myös sitä, miksi valitsin tämän lähestymistavan Sunnanvikin huvilapuutarhan suunnittelun pohjaksi. Resilienssillä tarkoitetaan kykyä kestää muutoksia, häiriöitä ja yllättäviä tapahtumia niin, että alkuperäinen muoto ja tarkoitus säilyy häiriötekijöistä huolimatta. Muutokset voivat olla joko sisäisiä tai ulkoisia. (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 111; Larjosto, 2019, s. 87; Lähde, 2020, s. 23; Whitmee ym., 2015, s. 1975) Näen itse adaptiivisen suunnittelun yläkäsitteenä, josta resilienssi eli joustavuus on yksi osa-alue, ja suunnittelun sisältö ja toteuma. Viheralueille voidaan osoittaa suunnitteluratkaisuja, jotka parantavat kohteen resilienssiä erilaisia ennustettavia tai ennakoimattomia muutostekijöitä kohtaan.

2.3 Adaptiivinen suunnittelu viheraluesuunnittelussa

Adaptiivisella eli mukautuvalla maisemasuunnittelulla tarkoitetaan suunnittelua, joka tähtää suunnitelmien mahdollisuuteen sopeutua muutoksiin. (Kangas, 2022, s. 32) Adaptiivisen suunnitelman tavoitteena on pysyä pitkäaikaisesti ajantasaisena. Joskus tavanomaiset suunnitelmat voivat olla vanhentuneita jo toteutusvaiheessa. (Hedfors & Murphy, 2011, s. 2) Adaptiivinen suunnittelu on työväline mukautua kulloisiinkin olosuhteisiin. Adaptiivisen suunnittelun avulla voidaan varautua aiempaa paremmin myös mahdollisiin tunnistettuihin tai yllättäviin ilmiöihin tai kriiseihin. Toisaalta adaptiivisella maisemasuunnittelulla voidaan vastata myös muuttuviin käyttötarpeisiin esimerkiksi viher- ja virkistysalueilla.

Ilmasto- ja monimuotoisuuskriisin kannalta systeeminen ja dynaaminen lähestyminen ovat välttämättömiä. Ihmisen aiheuttamat ympäristönmuutokset ovat osa systeemistä kokonaisuutta, ja näin niihin on myös mahdollista vaikuttaa osana maisema-, ympäristö- tai kaupunkisuunnittelua (Lähde, 2020, ss. 22–23). Maisema ei ole staattinen tila, vaan se on jatkuvassa muutoksessa. Maisemassa on käynnissä sekä pitkäkestoisia että lyhytkestoisia prosesseja. Luonnonelementit, erilaiset toiminnot ja rakenteet sekä merkityksenannot, maisemaan sijoittuvat ihmisen toiminnot sekä maisemassa käynnissä olevat prosessit on kaikki otettava huomioon rakennettua ympäristöä suunnitellessa. Suunnitellutkaan maisemat eivät ole pysyviä, vaan ne ovat jatkuvassa muutoksessa osana lukemattomia maisemassa käynnissä olevia prosesseja. (Hedfors & Murphy, 2011, ss. 2, 12)

Keskustelu ilmastokriisistä ja luontokadosta painottuu välillä turhan kapeasti ongelmien ratkaisemiseen, eikä niihin liittyvään monimutkaiseen systeemiseen kytkeytyneisyyteen. (Harrison, 2015, s. 33) Systeemiajatteluun perustuvan adaptiivisen suunnittelun vahvuus on kokonaisvaltainen ajattelutapa, jossa ilmiöt, kuten Sunnanvikin kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön arvot tai ilmastonmuutos ja luontokato, nähdään saman asian eri näkökulmina. Suunnittelun joustavuutta tarvitaan etenkin ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen, mutta myös monimuotoisuuskriisin torjuntaan. Kaupungin virkistysalueella näihin tavoitteisiin vastaaminen on osa kaupungin strategian mukaista toimintaa (Helsingin kaupunki, 2021). Suunnittelukohteeseen liittyy erilaisia arvokokonaisuuksia, joista ilmeisimmät ovat kulttuuriympäristön arvot sekä luonnon

monimuotoisuuteen liittyvät arvot. Virkistyskäyttöön osoitettavalla, urbaanin ympäristön läheisyydessä sijaitsevalla moniarvoisella kohteella on mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen ja monimuotoisuuskriisin torjuntaan sekä sopeutumiseen. Lisäksi virkistysalueena ja toiminnallisuuden ympäristönä koko Vartiosaaren sosiaalinen merkitys on suuri, ja palveluntarjonnan sekä yhteyksien parantuuessa myös tämä merkitys tulee kasvamaan.

Viherympäristöliitto (VYL) on laatinut kestävän ympäristörakentamisen toimintamallin, joka kokoaa yhteen periaatteet vesiolosuhteiden, maaperä- ja kasvillisuusolosuhteiden vaalimiseen, raaka-aineiden, materiaalien ja tuotteiden tuotantoon, valintaan ja kierrätykseen, energiasäästön, ilmanlaadun ja ympäristönsuojelun edistämiseen sekä ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseen (Weckman, 2018). Kestävän kehityksen toimintamalli voidaan nähdä osana adaptiivista suunnittelua, ikään kuin suunnittelun käytännönläheisenä näkökulmana. Adaptiivisuuden katse on tulevaisuudessa, ja sen ideana on nimenomaan suunnitelman sopeutuminen tulevaisuuden ilmiöihin. Adaptiivisella lähestymistavalla pyritään pienentämään haavoittuvuuden riskiä. (Larjosto, 2019, ss. 27–28) Kestävän kehityksen tavoitteet ovat hyvä lähtökohta toteuttaa adaptiivista suunnittelua. Kestävä kehitys on arvoperusta, kestävän kehityksen toimintamalli ja adaptiivinen suunnittelu työvälineitä toteuttaa näitä arvoja.

Skenaariosuunnittelu on adaptiiviseen suunnitteluun sopiva työkalu, jonka avulla ilmiöitä voidaan lähestyä eri näkökulmista ja vaihtoehtoisista, mahdollisista tulevaisuuksista käsin. Skenaariot kuvastavat jotain tulevaisuuteen sijoittuvaa tilaa, jonka toteutuminen on mahdollista. Skenaarioiden avulla voimme kuvitella mahdollisia tulevaisuuksia, ja niihin johtavia tapahtumaketjuja. (Lätti ym., 2022, 313–314) Maisemasuunnittelu on sovellus tulevaisuuksien tutkimisesta, sillä suunnitelmassa esitetään väite suunnittelukohteen tulevaisuuden tilasta. Tämän opinnäytetyön aikana olen kehittänyt yleensä strategisessa suunnittelussa käytettyä skenaariosuunnittelua tarkemman mittakaavan viheraluesuunnitteluun. Olen kehittänyt menetelmää, jonka avulla erilaisia arvonäkökulmia voidaan tarkastella rinnakkain. Valitsin skenaariomenetelmän käyttämisen osana yleissuunnittelu, koska turhauin suunnitteluprosessia aloittaessani. Alueen arvojen yhteensovittaminen sekä omien suunnitteluideoiden yhteensovittaminen suoraan

yleissuunnitelmaan piirtämällä tuntui hankalalta. Ääriskenaarioiden luominen kirkasti alueen arvokokonaisuuksia, ja helpotti niiden yhteensovittamista suunnittelupöydällä.

Maisema- ja viheraluesuunnittelussa skenaarioiden luomisella voidaan arvioida erilaisten suunnitteluratkaisujen vaikutuksia. Skenaariosuunnittelua on käytetty viime vuosina etenkin strategisen tason maankäytön suunnittelussa, myös Helsingin kaupungin osayleiskaavoitustyössä. Tarkemman tason viheraluesuunnittelussa skenaarioiden käyttö on melko uutta. Skenaariotarkastelussa visioidaan mahdollisia tulevaisuudenkuvia. Suunnittelijalla on valta määrittää alueen ratkaisut. Ristiriitaisissa, hankalissa tai monipuolisissa suunnittelukohteissa arvojen yhteensovittamiseen saa objektiivisempaa otetta arvonäkökulmasta tehtyjen skenaariotarkasteluiden avulla. Tehdyt arvovalinnat tulevat prosessin avaamisen kautta näkyvämmiksi kuin perinteisessä suunnittelussa. Valinnat saavat perusteluja moninäkökulmaisen tarkastelun sekä asetettujen tavoitteiden kautta. Tapauskohtaisesti skenaariosuunnitteluun on mahdollista ottaa mukaan myös kommentoijia esimerkiksi asiantuntijayhteisöstä tai osallisista. Tämän työn aikana sain skenaarioista kommentteja opinnäytetyön ohjaajilta sekä yleiskaavoituksen kollegoilta, mutta muu osallistaminen kuten asukkaiden kuuleminen on rajattu tämän työn ulkopuolelle.

Kun maisema, luonnonolosuhteet ja ihmisen toiminta nähdään vuorovaikutteisena eikä vastakkaisina puolina, suunnittelulla on mahdollista luoda kestäviä paikkoja ja tiloja, joiden on mahdollista selviytyä myös monimutkaisista häiriöistä ympäristössä. (Lähde, 2020, ss. 12–13) Adaptiivisen suunnittelun tavoitteena on suunnitella mahdollisimman hyvää ympäristöä mahdollisimman järkevällä resurssien käytöllä. Adaptiivisen suunnittelun haasteena on kuitenkin poliittisen päätöksenteon vaikutukset suunnitteluun ja investointeihin sekä suunnittelussa avoimeksi jätettävät reunaehdot, jotka liian väljinä hankaloittavat hankkeiden toteutumista ja liian jäykkänä hämärtävät adaptiivisen suunnittelun periaatteita (Kangas, 2022, ss. 32–33).

3 Maiseman arvot ja maisema systeemisenä kokonaisuutena

Tässä luvussa kuvaan systeemisen ajattelun näkymistä maisemassa ihmisen ja ei-inhimillisen vuoropuheluna. Lisäksi kuvailen erilaisia viheralueisiin kohdistuvia arvonäkökulmia.

Suunnitteluratkaisut ovat arvovalintoja. Jotta suunnittelukohteelle ominaisia arvoja voidaan säilyttää tai lisätä, on arvot tunnistettava. Maisema-analyysi (luku 4.2) on perinteinen tapa esittää maiseman elementit, usein visuaalisesti. Mielestäni maisema-analyyseista jää usein pois tietoinen arvotarkastelu, ja suunnitteluvisioiden arvovalintoja ei avata. Systeminen lähestymistapa maiseman analysoimiseen ja suunnitteluun mahdollistaa arvojen aiempaa tietoisemmän tarkastelun sekä moninäkökulmaisten valintojen tekemisen.

Maisemaa voidaan kuvailla tilallisena kokonaisuutena, johon kaupunki ja maaseutu, sinisen eli vesistöjen ja vihreän ympäristön sekä rakennetun ja luonnollisen ympäristön piirteet sijoittuvat (Jaakkola, 2022, ss. 48–19). Vartiosaaressa kaikki nämä piirteet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tiivistä kaupunkiympäristöä on aivan lähellä, näköyhteyden päässä vastarannalla. Samoin käyttäjät, jotka tulevia virkistyspalveluita tulevat käyttämään, tulevat suurelta osin hyvin rakennetusta kaupunkiympäristöstä. Rakentamaton ja hoitamaton luonnonympäristö ja meri, toisaalta viljelypalstat, luontopolut ja huvilat puutarhoineen muodostavat Vartiosaaressa ainutlaatuisen kokonaisuuden.

Aiemmin olen tutkinut maiseman historiallisia tiemaisemia, ja kuten mainittua, näen maiseman tilallisen verkoston lisäksi myös ajallisenä verkostona (Moilanen, 2018, ss. 12, 17–18). Sunnanvikissa on läsnä monta aikatasoa luonnon eripituisista sykleistä geomorfologisista tapahtumista aina hetkellisiin sääilmiöihin ja ihmisen toiminnan eri kerroksiin. Myös kulttuuriympäristössä on eri aikakerroksia. Sunnanvikissa esiintyviä menneisyyteen liittyviä kulttuuriympäristön aikakerroksia kuvaan lisää luvussa 4.2. Oma näkökulmansa ovat tulevaisuuden kerrokset nykyisessä maisemassa. Jo tarve suunnitella jokin kohde on asettanut muutosprosessin käyntiin, ja näin mahdolliset tulevaisuudet ovat maisemassa läsnä.

3.1 Maisema systemisenä ihmisen ja luonnon vuoropuheluna

Maisemaa tulkitaan hermeneuttisesti, eli aiempi tieto ja kokemukset vaikuttavat siihen, miten maisema aistitaan, koetaan ja tunnetaan (Jaakkola, 2022, ss. 96, 122–124). Hermeneuttinen lähestymistapa toimii myös suunnittelussa, jossa maisema nähdään systemisenä kokonaisuutena. Hermeneutiikalla tarkoitetaan asioiden ja ilmiöiden

ymmärtämistä, joka syvenee niin sanotun hermeneuttisen kehän kautta. Hermeneuttisessa kehässä aiemmin omaksuttu tulkinta kohteesta syventyy monien tulkintakierrosten aikana. Suunnitteluprosessin aikana syntyy tietoa, joka syventää jatkosuunnittelua ja sen arviointia. (Hedfors & Murphy, 2011, ss. 10–11. Tieteen termipankki 2023 A, 2023 B.) Hermeneuttinen ymmärrys kuvaa myös koko opinnäytetyöprosessia, jossa ymmärrys alueesta syvenee jatkuvasti suunnitteluprosessin edetessä. Skenaariotyöskentely, jota kuvaan lisää luvussa 5.2, lisää suunnittelukohteen syvempää ymmärrystä, kun aluetta tarkastellaan eri näkökulmista, ja ennen varsinaista yleissuunnitelman laatimista tehdään vaihtoehtosuunnitelmia eri arvonäkökulmista.

Maiseman näkeminen systeemisenä kokonaisuutena mahdollistaa kulttuuriympäristön ja luonnonympäristön ymmärtämisen saman ilmiön rinnakkaisina ja päällekkäisinä osina. Se mahdollistaa moninäkökulmaisen suunnittelun lisäksi alueelle sopivan hoidon ja ylläpidon. Systeeminen ajattelu muistuttaa suunnittelijaa siitä, ettei suunnitelma edes toteutuessaan ole pysyvä, vaan se on osa maiseman prosesseja ja muutoksen jatkuvuutta. Suunnittelulla ja ylläpidolla voidaan vaikuttaa prosessien laatuun, sillä suunnittelun menetelmin prosesseja voidaan kohtuullisissa määrin ohjata haluttuun suuntaan. (Hedfors & Murphy, 2011, ss. 1–2, 12) Systeeminen lähestyminen mahdollistaa maiseman dynaamisen suunnittelun, jossa kohde ei ole ikinä valmis, vaan jatkuvassa prosessissa. Ylläpidon kannalta tämä vaatii korkeatasoista ammattitaitoa niin teknisistä seikoista kuin maaperästä, lajistosta, kulttuuriympäristöistä ja alueen muista ominaispiirteistä.

Ekosysteemillä tarkoitetaan dynaamista kasvi-, eläin- ja mikro-organismeista muodostuvaa elinyhteisöä, sekä niiden elinympäristöinä toimivia ei-elollisia elementtejä (Whitmee ym., 2015, s. 1975). Ekosysteemipalvelut kuvaavat ympäristön systeemisen kokonaisuuden osia yhteiskunnallisesti mitattavasta ja kategorisoivasta näkökulmasta. Ekosysteemipalvelut kuvaavat luontojärjestelmän ihmisille tarjoamia palveluita, elämän perusedellytyksistä puhtaasta vedestä, geneettisestä monimuotoisuudesta, maaperästä ja yhteyttämisestä aineettomiin merkityksiin kuten henkisiin tai kulttuurisiin merkityksiin. (Ariluoma & Mikola, 2017, s. 5. Whitmee ym., 2015, ss. 1975–1976) Ekosysteemipalvelu-käsite on talousjärjestelmäämme sopiva. Luonto ja elinympäristömme on palvelu, jota voidaan jakaa osiin, mitata ja arvottaa. Näin luonnon merkitys ja arvot tulevat monille helpommin

ymmärrettäväksi. Tämä näkökulma käsittää ekosysteemin ihmislähtökohtaisten hyötyjen näkökulmasta, ei niinkään ekosysteemien itseisarvosta käsin.

Ekosysteemipalvelun osana voidaan pitää luontopohjaisia ratkaisuja. Luontopohjaiset ratkaisut ovat ilmastonmuutokseen sopeutumisen keinoja, jotka perustuvat ekosysteemipalveluiden käyttämiseen ja tuottavat lisähyötyä myös muille osa-alueille, kuten sosioekonomisiin näkökulmiin (Vikström ym., 2019, s. 7). Adaptiivisessa suunnittelussa tärkeänä elementtinä on luonnonelementtien sekä elottomien ja ihmistoiminnan kautta syntyneiden elementtien yhdistäminen (ks. Bergquist & Hedfors, 2018, s. 121).

Luontopohjaiset ratkaisut perustuvat systeemiajatteluun. Luontopohjaiset ratkaisut tarkoittavat luonnonsuojelua laajempia ekosysteemien monimuotoisuutta tukevia ratkaisuja, joilla on monitasoista hyötyä. Ne ovat myös pitkällä aikavälillä taloudellisesti kannattavia. Kaupunkisuunnittelun tasoisessa suunnittelussa luontopohjaisia ratkaisuja käytetään verrattain vähän, mutta tarkemman tason maisemasuunnittelussa muun muassa viherkerroin-työkalun käyttö tukee luontopohjaisten ratkaisujen valitsemista. (Vikström ym., 2019, ss. 6–7, 10–11). Luontopohjaisia ratkaisuja ovat esimerkiksi erilaiset hulevesipainanteet hulevesiviemärien sijasta tai muut luonnonmukaisten kaltaiset ratkaisut.

Kompleksisen systeemiteorian mukaisesti (maisema)systeemit ovat yhden näkökulman mukaan sosiaalsekologisia. Kaikki sosiaaliset prosessit ovat jollain tavalla kytkeytyneitä ekologisiin prosesseihin. (Whitmee ym., 2015, s.1956; ks. myös Preiset ym., 2018). Sosiaalsekologinen lähestymistapa on sateenvarjotermi, jonka alle ekokulttuuriperinnön näkökulma asettuu. Asta Koski-Frangén (2022) on määritellyt pro gradussaan käsitteen ekokulttuuriperintö. Koski-Frangén kuvaa ekokulttuuriperinnön olevan aineettoman ja aineellisen, ihmisen ja ei-inhimillisen toiminnan vuorovaikutuksessa syntynyt kokonaisuus. Ekokulttuuriperintö ottaa kantaa etenkin kulttuuriperinnön ja luonnon erottamisen keinotekoisuuteen. Luonto on osa kulttuuriperintöä ja elämäntapaa. Koski-Frangén on tarkastellut saariston kulttuuriperintöä, ja sama tematiikka näyttäytyy Vartiosaaren menneisyydessä. (Koski-Frangén, 2022, ss. 18–20, 69) Vartiosaaren alkuperäinen sen sijaintiin olennaisesti sitoutunut käyttö on ollut ja tulee olemaan muutoksessa, mutta sosiaalkulttuurisena ilmiönä alueen tuleva virkistyskäyttö on vahvasti sidoksissa alueen luonnon ominaispiirteisiin, ainutlaatuisen saariluontoon ja merellisyyteen.

Jotta maisemaa voidaan suunnitella kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti, on suunnittelun taustalla ymmärrettävä ympäristön ja yhteiskunnan, ihmisen ja luonnon systeemien sekoittuneisuus, eikä käsittää niitä toistensa vastakohtana tai erillisinä asioina (Lähde, 2020, s. 23). Systeemitheoria toimii hyvänä lähtökohtana maiseman kokonaisvaltaisessa ymmärtämisessä. Maiseman ymmärtäminen verkostomaisena, toisiinsa sitoutuvien ilmiöiden kokonaisuuksina syventää kestävää suunnittelua. Maiseman eri näkökulmat, kuten kulttuuriympäristöt ja luonnonolosuhteet ovat saman asian eri näkökulmia. (Hedfors & Murphy, 2011; Maaranen, 2017, ss. 47–51) Mikäli jotain kokonaisuuden osaa vahingoitetaan, se vaikuttaa koko kokonaisuuteen (Harrison, 2015, ss. 31–32). Sunnanvikissa tämä tarkoittaisi sitä, että mikäli aluetta rakennettaisiin luonnon monimuotoisuuden kustannuksella, myös kulttuuriympäristön arvot kärsivät, tai päinvastoin. Tavoitteellista on löytää suunnitteluratkaisut, jotka huomioivat kaikki kohteelle tyypilliset arvonäkökulmat.

Etenkin saarikohteen kestävässä suunnittelussa tärkeitä elementtejä ovat yhteyksien säilyttäminen, monimuotoisuus, joustavuus ja palautumisen mahdollisuudet. Yhteyksien säilyttäminen muistuttaa pienen aluekohteen merkityksestä osana laajemman mittakaavan verkostoa ja liikkumisen mahdollisuutta verkoston osien välillä. Esimerkiksi eliölaajien liikkuminen on mahdollista vain verkostoa pitkin. Toisaalta verkosto mahdollistaa myös ei-toivottujen virtausten tapahtumisen, kuten vieraslajien leviämisen. Ihmisen näkökulmasta hyvien kulkuyhteyksien mahdollistaminen lisää kävijämääriä ja käyttöpaineen myötä kohteiden kulumista sekä palvelutarvetta. Monimuotoisuuden säilyttämiseen kuuluu etenkin heterogeenisen mosaiikkirakenteen säilyttäminen. Joustavuuden ja palautumisen avulla voidaan optimoida esimerkiksi tilallisia ratkaisuja tai aikatauluja. (Larjosto, 2019, s. 85)

Systeemisen ajattelun ja adaptiivisen suunnittelun lähtökohtien käyttö maisemasuunnittelussa tarkoittaa suunnittelun lähtökohdissa painotusta myös muihin teemoihin kuin näkyviin visuaalisiin ilmentymiin (Bergquist & Hedfors, 2018, ss. 109–110; ks. myös Kangas, 2022, s. 9). Kokonaisvaltainen lähestymistapa suunnittelussa vaatii työtä ja aikaa, mutta se helpottaa eri kestävyiden näkökulmien huomioon ottamista ja dynaamisuuden toteutumista (Kangas, 2022, s. 32). Kestävän kehityksen näkökulmat ovat suunnittelussa tärkeitä, mutta niin pitkään, kun maisemaa ei ymmärretä ilmiötasolla

syvällisesti, kestävyys näkökulmat eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Ilmiöiden näkeminen kategorisoituna, toisistaan irrallisina, jatkaa niiden käsittelyä sellaisena, eikä se edesauta kokonaisvaltaista suunnittelua, päätöksentekoa ja toteuttamista. Ympäristökriisin hidastamisen ja siihen sopeutumisen näkökulmasta on välttämätöntä ymmärtää maisemaan liittyviä asioita ekologisista prosesseista aina ihmisten turvallisuuteen ja kansanterveyteen liittyvinä, toisiinsa alati vaikuttavina systeemin osina. (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 112; Hedfors & Murphy, 2011, s. 12).

3.2 Kulttuuriympäristön arvot

Maisemassa yhdistyy näkyvä ja näkymätön maisema. Näkyvää maisemaa ovat konkreettiset asiat: maa, taivas, kasvillisuus, eläimet, rakenteet, rakennelmat, näkymät. Näkymätöntä ovat niille annetut merkitykset, menneisyys ja tieto. (Jaakkola, 2022, ss. 115–120) Merkityksen anto on arvottamista. Maisemantutkimuksen pro gradussani tunnistin, kuinka arvot ovat aikaansa sidottuja, ja valinnan kautta muodostuneita. (Moilanen, 2018, s. 22)

Kulttuuriympäristön suojelulla luodaan tulevaisuuksia arvottamisen ja valinnan kautta, kun suojelussa valitaan säilytettävät arvot. (Harrison, 2015, s. 35)

Sunnanvikin huvilalla nähdään olevan kulttuuriperinnön arvoa, ja puutarha sen ympärillä on kulttuuriympäristöä huolimatta alueen luonnontilaisuudesta. Sunnanvikin alue on auktorisoitua kulttuuriympäristöä, siis valinnan kautta suojelluksi nostettua sekä valtakunnallisesti, maakunnallisesti että paikallisesti (Enqvist 2016, ss. 153, 165, 186; RKY 2009, Uudenmaan liitto 2022). Auktorisoidun statuksen lisäksi Sunnanvikilla ja koko Vartiosaarella on myös muita merkityksiä, jotka liittyvät saaren ainutlaatuiseen maisemakokonaisuuteen sekä sen menneisyyden käyttöihin ja paikan henkeen. Historiallinen puutarhaympäristö on mitä suurimmassa määrin ekokulttuuriperinnön (ks. Luku 2.2) käsitteen alle lukeutuvaa ympäristöä. Puutarhan säilyneisyys riippuu kasvivalintojen, materiaalien ja rakenteiden sopivuudesta paikan luonnonolosuhteisiin, ympäröiviin alueisiin sekä käyttöön.

Kulttuuriympäristöillä on sosiaalista arvoa. Historiallisissa kartano- ja huvilaympäristöissä korostuu alueiden luonne erityisinä kohteina, jotka eroavat tavanomaisista virkistysalueista.

Sosiaalista merkitystä lisäävät rakennuksiin ja ympäristöihin liittyvä toiminnallisuus. (Perälä ym., 2017, s. 56). Sunnanvikin huvilalla, rantasaunalla sekä muilla rakennuksilla on potentiaalia olla tulevaisuudessa käytössä julkisissa tai puolijulkisissa toiminnoissa. Kohteiden aineettomat merkitykset liittyvä niiden rooliin menneisyyden jälkeen, käyttötapojen merkityksiin sekä erilaisiin aistien kautta annettaviin merkityksiin.

Arvokkaina pidettyjen rakennusten tai ympäristöjen merkityksenantoa syventävät käyttäjien kohteista tekemät esteettiset tulkinnat. Arkkitehtuurin tai puutarhasuunnittelun elämyksellisyydessä visuaaliset tai muin tavoin aistittavat kauneusarvot syventävät tavallisen ihmisen suhdetta suojeltaviin kohteisiin, vaikka pelkät esteettiset arvot eivät olekaan 2020-luvulla relevantteja perusteluita sellaisenaan kulttuuriympäristöasiantuntijoiden puheessa etenkin suojelukeskusteluissa (Kivilaakso 2017, ss. 129–130). Viheraluesuunnittelussa estetiikka on tärkeässä roolissa, ja viheralueilta odotetaan esteettisiä elämyksiä ja aistittavaa viihtyisyyttä. Esteettiset arvot ovat sidottu aikaan eli kulloinkin kauniina pidettyihin asioihin, tietoon sekä henkilökohtaisiin mieltymyksiin. Näen itse, että kauneusarvojen rinnalla etenkin kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa puutarhakohteissa on muita arvoja, jotka kokonaisuutena tulkittuna muodostavat perustelut merkityksenannolle.

Kulttuuriperintöbarometrin mukaan suomalaisten mielestä luontoympäristöä pidetään tärkeimpänä vaalittavana kulttuuriperintönä. Tulevaisuudessa puhdasta ja monimuotoista luontoa voidaan pitää kulttuuriperintönä. (Kulttuuriperintöbarometri, 2021)
Luonnonympäristön arvojen vaaliminen on siis myös kulttuuriperinnön vaalimista. Sunnanvikissa nämä molemmat puolet ovat läsnä. Seuraavassa luvussa 3.3 kuvaan tarkemmin luonnon monimuotoisuuteen liittyviä arvoja ja niiden kytkeytyneisyyttä ilmastokriisiin ja luonnon monimuotoisuuden hupenemiseen.

3.3 Luonnon monimuotoisuuden arvot

Lajityyppien, lajien sekä lajien sisäisen geneettisen vaihtelun runsaus ovat luonnon monimuotoisuutta. Myös erilaisten elinympäristöjen runsaus on osa monimuotoisuutta, joka mahdollistaa lajien välisen ja sisäisen monimuotoisuuden. (Helsinki, 2021, s. 8) Suomen

lajeista 11,9 % arvioidaan olevan uhanalaisia, ja uhanlaisista lajeista suurin osa elää metsissä ja perinneympäristöissä (Punainen kirja 2022).

Rakentamisen ja maisemasuunnittelun tapa, jossa suunnitelmat luodaan ja toteutetaan kulutuskeskeisesti ja ilman kestävän kehityksen periaatteita, luonnon monimuotoisuuden turvaamista ja kulttuuriympäristön arvojen vaalimista, on ongelmallinen ja auttamatta vanhanaikainen. Se ei ratkaise ympäristökriisejä, vaan on osa niitä. Tällaisessa lähestymistavassa suunnittelijan mieltymykset ja ammattitaidon taso korostuvat. Bergquist ja Hedfors (2018, s. 111) toteavatkin kärjistäen, että maisema-arkkitehtuuri on luonut epäterveitä ekosysteemejä ja epäterveitä kansalaisia. Näin ei kuitenkaan automaattisesti ole, eikä tarvitsisi olla. Erityistä huomiota on mielestäni syytä kiinnittää etenkin suunnitteluratkaisuiden valintaperusteisiin ja arvoihin niiden takana, sekä siihen, kuinka paljon politiikka vaikuttaa lopulta toteutuviin tai toteutumatta jääviin ratkaisuihin.

Monimuotoisuuden huomioiminen suunnittelussa on vuorovaikutteista, ja vaatii visuaalisen suunnittelun lisäksi etenkin biologisten prosessien ymmärrystä (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 114). On tärkeä ymmärtää se, että kaikki suunnittelu- ja toteutusratkaisut vaikuttavat laajempiin ekosysteemeihin ja sosioekonomisiin kokonaisuuksiin kuin vain suunniteltavaan alueeseen (ks. Bergquist & Hedfors, 2018, s. 117). Kaikki viherympäristön elementit yksittäisistä katupuista tai parkkialueiden nurmikiveyksestä metsäalueisiin ovat viherverkoston osia yhtä paljon kuin niiden puute on katkos viherverkostoissa.

Suunnittelualueella ja sen ympäristössä on käynnissä lukuisia eri mittakaavassa olevia prosesseja. Eri mittakaava tarkoittaa kokoluokkaa ja vaikutusaluetta, mutta myös ajallista mittakaavaa aina kosmologisista ja geologisista ilmiöistä sään hetkittäisiin vaikutuksiin. Kaupunkiympäristöjen viheralueiden suunnittelussa on hyvä tarkastella monia mittakaavatasoja samanaikaisesti. Larjosto (2019, s. 76) väittää, että suunnittelun lähtökohdaksi on hyvä ottaa kohteen ekologiset ominaispiirteet, ja vasta näiden reunaehtojen jälkeen on hyvä tarkastella sosiaalisia, ja muita näkökulmia. Itse ajattelen, että kohteen erilaisia arvoja on hyvä tarkastella alusta asti rinnakkain. Mikäli jokin arvo nousee erityisasemaan, on sen valintaperusteet tehtävä näkyviksi.

Hallitusten välinen tiedepaneeli on huomionnut tavoitteissaan kulttuuriperinnön ja luonnonperinnön suojelemisen ja turvaamisen. Paneelin mukaan kulttuuriympäristöjen säilyttäminen voi mahdollistaa ekosysteemien ja ekosysteemipalveluiden säilymistä. Vaikka näkökulma on maailmanperinnössä ja UNESCON luonnon- ja kulttuuriperinnön kohteissa, samaa lähestymistapaa on syytä käyttää myös paikallisissa pienen mittakaavan kohteissa. (IPBES, 2019, ss. 466–467, 493–496). Kartano- ja huvilapuutarhojen lajirikkaus on ihmisen rakentamista ympäristöistä usein parhain. (Perälä ym., 2017, s. 54) Helsingissä kulttuuriympäristöissä sijaitseekin paljon monimuotoisia ja arvokkaita luontokohteita (Helsinki, 2021, s. 13). Sunnanvikin puutarha on ollut vähällä hoidolla useita vuosikymmeniä, ja rakentamaton, vähän käytetty ympäristö on sallinut luonnon monimuotoisuuden arvojen kehittymisen alueella. Alueen lajisto on elinvoimista ja runsasta. Lahopuita on alueella paljon. Ihmistoiminnan vaikutukset ovat vähäisiä. Alue on myös osa laajempaa Vartiosaaren linnusto- ja lepakkoaluetta (Paikkatietovipunen 2022).

Helsingin kaupungin LUMO-ohjelman tavoitteena on vaalia monimuotoista luontoa osana kaupunkiympäristöä (Helsinki, 2021, s. 7). Muutokset luonnon monimuotoisuudessa ovat tällä hetkellä hyvin nopeita, mutta muutokset voivat olla parhaimmillaan myös positiivisia (IPBES, 2019, s. 16). Niinpä erilaisilla monimuotoisuutta tukevilla ratkaisuilla rakennetuissa ympäristöissä voidaan saada positiivisia tuloksia aikaan nopeastikin. Saarella tehtävät valinnat ja toimenpiteet ovat osa koko kaupungin tasoista monimuotoisuuden tukemista, ilmastonmuutokseen varautumista ja siihen sopeutumista.

3.4 Toiminnalliset arvot

Kulttuuriympäristön osat vaikuttavat muiden arvojen lisäksi kohteiden toiminnallisuuteen, eikä yksittäisten kohteiden suojele ole itseisarvoista ilman muiden näkökulmien huomioimista. Miellyttäväksi koetuissa ympäristöissä korostuu kokijan osallistuminen ympäristöönsä, kehollinen oleminen ja toiminta osana kokonaisuutta. (Kivilaakso 2017, ss. 124, 130) Erilaiset reitit, liikkumistavat, penkit, pöydät ja oleilualueet, leikki- tai kuntoilupaikat, vessat, informaation jakaminen, matkailu- ja ravintolapalvelut, uimarannat, saunat, luontopolut, viljelyalueet ja vaikkapa taiteen kokeminen ovat virkistys- tai puistoalueille kuuluvia toimintoja.

Toiminnallisuutta ovat virkistysalueiden erilaiset kaupalliset potentiaalit. Erilaisten kaupallisten toimintojen sijoittaminen virkistysalueille on mahdollista joko tilapäisesti tai pysyvämmiin. Virkistysalueiden muita ominaisuuksia voidaan myös hyödyntää kaupalliseen tarkoitukseen, esimerkiksi kulttuurihistoriallisten puistojen tai luonnon monimuotoisuutta käsittelevän näyttelyn sisäänpääsymaksuina. Toisaalta virkistysalue tai sen osa voi olla näyttämönä erilaisille tapahtumille tai kulttuuritoiminnalle.

Ympäristön kokeminen kaikilla aisteilla on osa toiminnallisuutta (Jaakkola, 2022, s. 93). Moniaistinen ympäristö tukee myös esteettömyyden tavoitteita sekä erilaisia käyttäjäryhmiä. Julkisella virkistysalueella korostuvat erilaisten käyttäjäryhmien runsaus. Käyttäjien tarpeet ja odotukset voivat erota toisistaan. Esteettömyys on kaupungin julkisella virkistysalueella tärkeässä roolissa, ja odotusarvoisesti toteutuva seikka. Joskus esteettömyys voi olla ristiriidassa alueen muiden arvojen, kuten kulttuurihistoriallisten tai arkkitehtonisten arvojen kanssa.

Viheralueita suunnitellaan käyttöä varten. Kaupunkisuunnittelun osana viheralueilla erilaisia käyttäjäryhmiä, käyttäjillä erilaisia tarpeita ja toiveita. Viheraluesuunnitelmilla pyritään tarjoamaan käyttäjille erilaisia toimintoja, luontoyhteyttä, elämyksellisyyttä, estetiikkaa ja muita arvoja, joita muusta rakennetusta ympäristöstä ei saa. Enenevässä määrin viheraluesuunnittelulla pyritään ratkaisemaan erilaisia ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä sekä kaupunkiekologiaan liittyviä näkökulmia.

Toiminnallisuuteen liittyy myös ympärivuotinen käyttö. Julkisilla viheralueilla se on tavoitteellista. Saarikohteessa oma seikkansa on järkevästi käytettävissä olevan talvikunnossapidon kaluston kuljettaminen saarelle. Eryiskohteessa, kuten kulttuuriympäristöissä, voidaan soveltaa yleisiä talvikunnossapidon periaatteita. Tämä on myös osa adaptiivista suunnittelua. Esimerkiksi kulttuuriympäristöjen lumitilamitoituksissa tai talvikunnossapidon kalustovalinnoissa voidaan huomioida kohteen erityispiirteet. Talvikunnossapito mahdollistaa sujuvan ympärivuotisen käytön.

4 Sunnanvikin huvilapuutarha

Sunnanvikin huvilapuutarha on ainutlaatuinen, hyvin säilynyt ja melko koskematon suunnittelukohde. Sunnanvikin ympäristö on kiitollinen sen maisemasuunnittelijalle. Alue on säilyttänyt alkuperäisen kaltaisen ilmiönsä. Historiallista puistoa on rakennettu luontoa ja ympäristöä kunnioittaen, ja puutarha on sovitettu olemassa olevaan, ei päinvastoin. Alueella on kohtuullisen vähän eri aikakausien kerrostumia, ja alueen kasvillisuus on elinvoimaista kulttuurikasvillisuutta. Sunnanvik tarkoittaa sananmukaisesti aurinkoista lahtea ja alue onkin nimensä mukaisesti aurinkoinen eteläranta. Huvilarakennus sijaitsee julkisivu merelle avautuen rinteeseen päällä. Kasvillisuutta raivaamalla on mahdollista avata merelle näyttäviä näkymiä. Alueen korkovaihtelu on miellyttävä ja hallittavissa oleva, kuitenkin niin, että huvila sijaitsee korkeimmalla kohdalla julkisivu merelle päin avautuen. Kulttuurihistoriallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaat rakennukset mahdollistavat erilaisia toimintoja alueelle. Alueelta löytyy hiekkainen uimaranta, ja sen yhteydessä oleva Aarne Ervin sauna mahdollistaa esimerkiksi julkisen tai puolijulkisen saunan ylläpitämisen saarella.

Huvilapuutarhan suunnittelu alkoi alueen historiaan tutustumisella sekä vanhojen valokuvien tarkastelulla. Alueen nykytilaan tutustuttiin maastokäynnein ja erilaisten selvitysaineistojen avulla. Maastokäynneillä otettiin valokuvia, ja tässä työssä olevat uudet valokuvat ovat tekijän ottamia, ellei toisin mainita. Nykytilasta laadittiin kuvaus. Suunnittelualueelta laadittiin maisema-analyysi. Maisema-analyysi käsittää myös alueen SWOT-analyysin, jossa kuvataan alueen vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia. Historiallisen tarkastelun ja nykytilan kuvauksen perusteella alueen tärkeimmät arvot tunnistettiin.

Historiallisessa huvilapuutarhassa on mahdollista tukea luonnon monimuotoisuuden arvoja historiallista puutarhaa hoitamalla. Helsingissä on tunnistettu luonnon monimuotoisuuden arvojen runsaus kulttuuriympäristöissä: ”Perinne- ja kulttuuriympäristöjen, historiallisten puistojen kuten kartanopuistojen säilyttämisellä, kunnostamisella sekä pitkäjänteisellä hoidolla turvataan monien nopeasti harvinaistuvien ruohovartisten ja perinnekasvien sekä hyönteisten säilyminen.” (Helsinki 2021, s. 17) Helsingin kaupungin LUMO-ohjelman mukaisesti pyritään mahdollisimman monilajisiin, kerroksellisiin ja dynaamisiin istutuksiin.

Puistopuiden annetaan kasvaa mahdollisimman pitkäikäisiksi ja lahopuiden jatkuvuus turvataan. Soveltuvissa kohteissa tavoitteena on olemassa olevan kasvillisuuden sekä maaperän siemenpankin hyödyntäminen (Helsinki, 2021, s. 17–18, 179). Sunnanvikissa on mahdollista hyödyntää siemenpankin lisäksi hyvässä kasvussa olevien kasvien siirtämistä tarvittaessa istutuksille soveltuvampiin paikkoihin. Sunnanvikissa monimuotoisuus on päässyt kehittymään vuosien aikana lähes itsestään.

4.1 Sunnanvikin huvilapuutarhan historia

Vartiosaari on ollut ennen 1700-lukua alueen kylien yhteisomistuksessa. Saaren tuntumassa on kalastettu ja saarta on käytetty sekä niitty- että laidunalueina. Tiettävästi saarella ei ole ollut vakituisia asukkaita ennen 1800-lukua. Senaatin kartastossa 1800-luvun lopulta Sunnanvikin alueelle on piirretty torppa, talousrakennus sekä avointa peltoa tai niittyä (Kuva 3). Nykyisen Sunnanvikin kiinteistön alue on kuulunut Degerön eli Laajasalon kylän Holmgårdin tilalle. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 18, 36, 22)

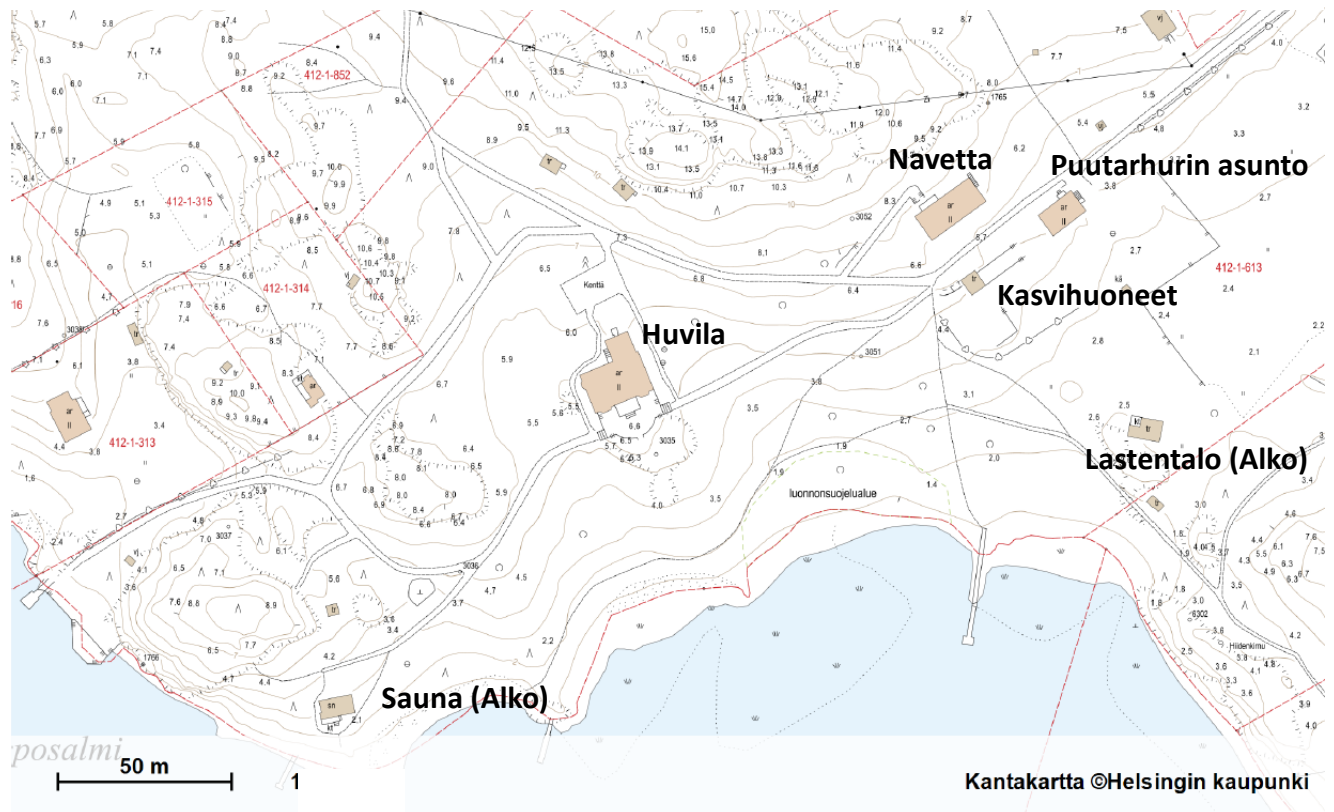
Kuva 3. Ote Senaatinkartasta. Sunnanvikin alueelle on piirretty torppa. Sunnanvik on ympyröity punaisella. (Kartta: Senaatin kartasto 1870–1907).

Nokian toimitusjohtajana toiminut Gustaf Fogelholm aloitti rakennuttamaan Sunnanvikin huvilaa vuonna 1919. Vuonna 1921 valmistuneen päärakennuksen on suunnitellut arkkitehti Selim A. Lindqvist. Huvilan rakentaminen sijoittuu Vartiosaaren huvilarakentamisen kolmanteen vaiheeseen. Huvilan lisäksi kokonaisuuteen kuuluivat ennen huvilaa valmistunut

puutarhurin asunto, kasvihuone, navetta sekä navetta yhteydessä olleet talli ja kanala (Kuva 4). (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 17, 29–30, 43. Schalin ym., 2013, ss. 240–241, 248)

Kuva 4. Alueen rakennusten sijainnit kartalla. (Kartta: Paikkatietovipunen 2022).

Sunnanvikin huvilaa ympäröivän puutarhan on suunnitellut Bengt Schalin, niin ikä vuonna 1920. Ajalle tyypillistä oli muotopuutarhojen sekä kivikopuutarhojen suosiminen, kuljeskeltavat leveät käytävät sekä arboretumit eli puulajisten kasvien alueet, ja nämä elementit suunniteltiin myös Sunnanvikin puutarhaan. Huvila-ajan ihanteisiin kuului aktiivinen puutarhaharrastus. Fogelholm oli itse innokas puutarhaharrastaja. Hän halusi puutarhaansa laajat hyötykasviviljelmät sekä kasvihuoneisiin että pelloille. Fogelholm keskittyi muotopuutarhan ja kivikopuutarhan hoitoon ja kehittämiseen, ja osa hyötyviljelmistä oli vuokralla. Hyötyviljelmät koostuivat laajoista hedelmätarhoista, kasvimaista sekä kasvihuoneista. Viljelyalueita on ollut sekä Sunnanvikissa että keskemällä saarta. Fogelholmin aikana alueella työskenteli puutarhuri. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 9, 15–17, 29, 36, 54, 79)

Sunnanvik siirtyi kauppojen kautta Fogelholmilta Alkolle vuonna 1948. Alue siirtyi yksityisestä omistuksesta valtion yhtiölle, ja sen käyttötapa muuttui yksityisestä kesähuvilasta instituution lomaviettopaikaksi. Lomarannaksi nimetyn Sunnanvikin alueen käyttötavan muutos aiheutti tarpeita kehittää aluetta, ja tähän suunnitteluun osallistui arkkitehti Aarne Ervi. Hän suunnitteli muun muassa alueen yleisjärjestyksen sekä edelleen käytössä olevan rantasaunan (Kuva 4). Sauna otettiin käyttöön vuonna 1950. Ervin suunnittelema sauna on ollut esillä myös Arkkitehti-lehdessä. Ervi suunnitteli alueelle yleisjärjestyksen, johon kuului muun muassa työntekijöiden perheille tarkoitettujen lomamajojen sijoittelu alueelle. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 17, 25, 38–43) Alkon aikaan huvilan navettaa korotettiin, ja siihen tehtiin majoitushuoneita. Keittiösiipi rakennettiin palvelemaan lomalaisten ruokahuoltoa. Hyötynuutarhan reunalle rakennettiin lastentalo (Kuva 4), joka toimi loman vietossa olleiden lasten leikkipaikkana sadepäivinä. (Schalin ym., 2013, ss. 248, 252)

Alkon aikaan alueella toimi myös pitkään sama palkattu puutarhuri. Alue on ollut ennen kaikkea toiminnallinen ympäristö lomaviittoon, mutta hyötynuutarhoissa kasvatettiin ruokaa Lomarannan tarpeisiin. Alueen istutettu kasvillisuus on pysynyt yllä, ja raja luonnonympäristön ja kulttuuriympäristön välillä on ollut selkeä. Pihapiiriä on käytetty oleiluun, leikkiin ja pelaamiseen. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 26, 39–41) Näkymät ovat olleet avaria isoista puista huolimatta (Kuva 5).

Kuva 5. Sunnanvikin huvilaa saunan suunnalta nähtynä. Alue on hoidettua, ja näkymät avaria isoista puista huolimatta. (Kuva: Rista, S. 1970 A).

Kansallisosakepankki KOP osti Lomarannan vuonna 1962. 1960-luvun aikana KOP osti suurimman osan myös muusta Vartiosaaren pinta-alasta ja rakennuksista. Alkon toiminta Sunnanvikin alueella kuitenkin jatkui toistaiseksi, ja se toimi alueen vuokralaisena 1970-luvulle. Alueelle oli kehitelty rakentamissuunnitelmia, mutta ne raukesivat, ja lopulta suurin osa saaren kiinteistöistä, mukaan lukien Sunnanvik, siirtyivät Helsingin kaupungin omistukseen vuonna 1979. Alkon toiminta alueella loppui. Kaupunki vuokrasi huviloita erilaisten yhdistysten käyttöön. Sunnanvik on toiminut Akavaan kuuluvien Helsingin kaupungin työntekijöiden virkistyspaikkana vuoteen 2022 asti. Sekä Alkon että Helsingin kaupungin omistuksen aikaan Sunnanvikin aluetta on ylläpidetty talkoovoimin. Alkon aikana alueella oli myös palkattu puutarhuri. (Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2013, ss. 39–41)

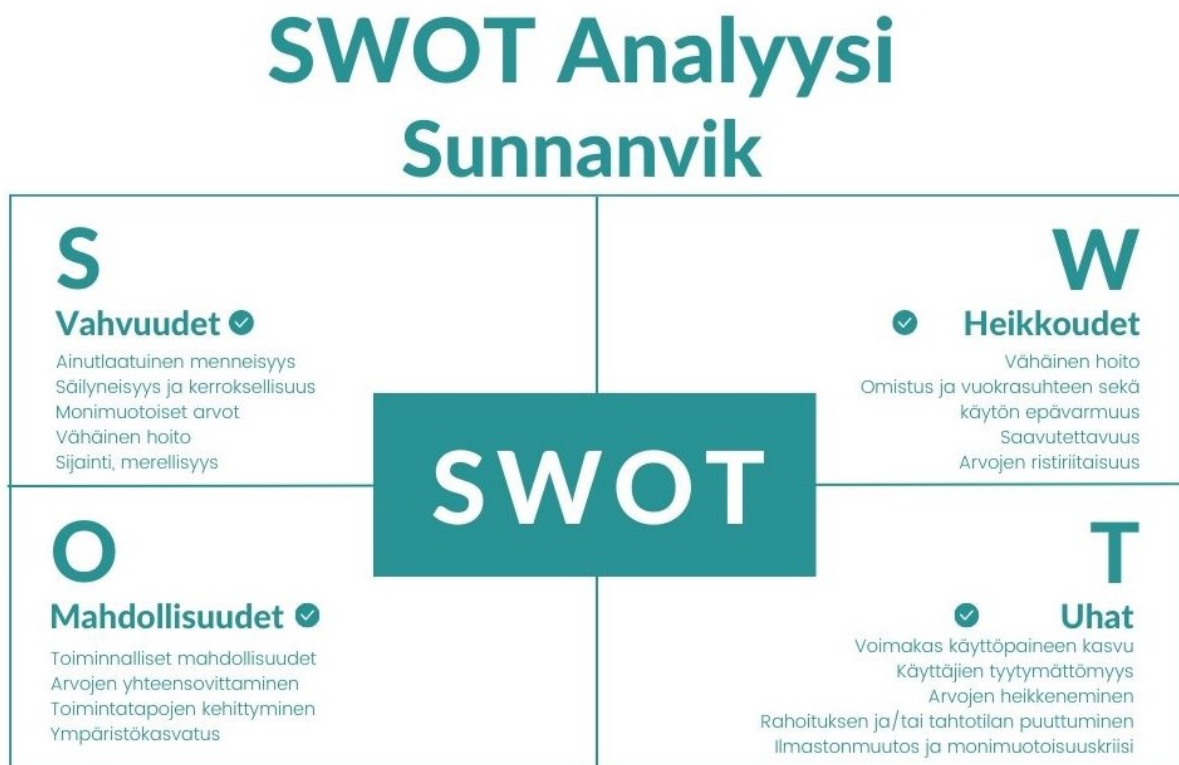
4.2 Suunnittelualueen nykytilan kuvaus

Maisema-analyysi on menetelmä, jossa alueen erilaiset piirteet ja tilat analysoidaan. Myös alueen luonnonolosuhteisiin, ilmastoon sekä alueen menneisyyteen liittyviä teemoja voidaan analysoida maisema-analyysissä. Maisema-analyysi voi olla nykytilan kuvaus tai kehittämisen näkökulmasta esitetty visiomainen tavoitetila. Tuntemalla olemassa olevat ominaispiirteet ja niiden keskinäinen suhde, voidaan tehdä kyseiseen kohteeseen sopivia valintoja, joilla maisemaa kehitetään haluttuun suuntaan. (Jaakkola, 2022, ss. 88–89) Tässä kappaleessa analysoin Sunnanvikin maisemaa tilanneanalyysinä, jonka tavoitteena on analysoida maiseman nykytilaa. Maisema-analyysissä ei esitetä kehitysehdotuksia tai muutostarpeita. Ne ovat suunnitelman sisältöä.

Olen arvioinut Sunnanvikin alueen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet sekä uhat ns. SWOT-analyysillä (Kuva 6). Sunnanvikin vahvuudet liittyvät alueen ainutlaatuisen menneisyyteen, kerroksellisuuteen ja erilaisiin arvoihin sekä merelliseen sijaintiin. Alueen omistus- ja vuokrasuhteiden epävarmuus, vähäinen hoito, jatkuvuuden epävarmuus ja arvojen ristiriitaisuus ovat alueen heikkouksia. Myös alueen saavutettavuuteen liittyvät teemat ovat sen heikkouksia, vaikka sijainti on myös vahvuus. Tulevaisuuden

mahdollisuuksia ovat alueeseen liittyvät toiminnalliset mahdollisuudet arvojen yhteensovittamisen sekä erilaisten toimintatapojen kehittämisen lisäksi. Tulevaisuuden uhkia ovat käyttäjämäärän ja kulutuspaineen kova kasvu ja siihen liittyvät lieveilmiöt, arvojen mahdollinen heikkeneminen sekä alueen ylläpitoon, hoitoon ja kehittämiseen liittyvän rahoituksen ja tahtotilan puuttuminen tai muuttuminen. Suuria uhkia ovat myös ilmastonmuutos sekä monimuotoisuuskriisi.

Kuva 6. Sunnanvikin alueen SWOT-analyysi. (Kuva: Sini Moilanen, 2022.)

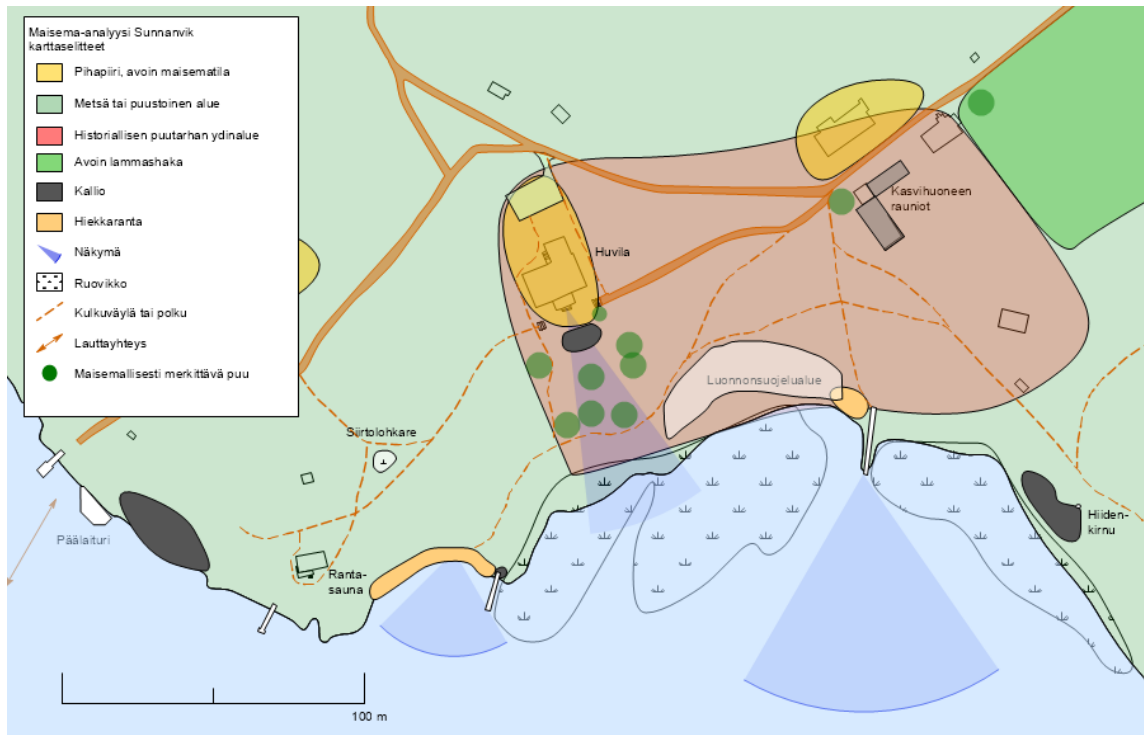
Tätä työtä varten tarkastelualueella ei ole tehty varsinaista kasvillisuusinventointia.

Yleissuunnitelman tarkkuus on osayleiskaavatasoinen. Tarkemman suunnittelun vaiheessa on syytä tehdä kasvillisuusinventointi asianmukaisesti mahdollisuuksien mukaan vähintään kahden kasvukauden aikana, jotta myös alueen ruohovartistet kasvit saadaan inventoitua. Myös alueen puusto ja puuston kunto tulee kartoittaa ennen tarkemman tason suunnittelua. Kuntotutkimuksen pohjalta voidaan arvioida mahdollisia säilyttämis- tai kaatotarpeita. Tarvittaessa alueen jatkosuunnittelussa on oltava yhteydessä museoviranomaisiin. Alueella on säilynyttä kulttuurikasvillisuutta. Puustosta löytyy muun muassa hyvässä kasvussa olevia jykeviä tammia, sembramäntyjä, lehtikuusia, jalopähkinöitä, poppeleita, hopeasalavia, punatammia, pyökkejä ja koivuja. Pensaita on paljon, muun muassa koiranheisiä, syreenejä,

onnenpensaita, pähkinäpensaita, alppiruusuja, angervoja, erilaisia ruusuja, lumipalloheisiä, herukoita ja kanukoita. Alueen ruohovartisista monivuotisista alun perin istutetuista kasveista ei ole tietoa.

Sunnanvikin visuaalinen maisema-analyysi kokoaa yhteen alueen huomattavimmat ominaisuudet (Kuva 7). Alueelle saavutaan pääasiassa sen länsipuolelta päälaiturilta, johon on lauttayhteys Reposalmelta. Alue jakautuu kolmeen rakennusten ryhmään: rantasaunaan, huvilaan sekä vanhan navetan, kasvihuoneiden raunioiden ja puutarhurin asunnon kokonaisuuteen. Huvilan ja majoituskäytössä olevan navetan pihapiirit erottuvat muuten melko hoitamattomasta ympäristöstä. Huvilan pohjoispuolella on yleisessä käytössä olevia huusseja. Polkuverkosto yhdistää rakennuksia sekä Vartiosaaren muita huviloita ja mökkejä toisiinsa. Metsäinen ja puustoinen alue kattaa koko alueen lukuun ottamatta pihapiirejä sekä huvilan pohjoispuolella olevaa aukiota. Saunan läheisyydessä on hiekkaranta sekä uimalaituri. Huvilan eteläpuolella on vanhoja isokokoisia ja maisemallisesti merkittäviä puita, jotka sulkevat merinäkömää huvilalta. Historiallisen puutarhan ydinalue sijoittuu huvilan ja rakennusmassojen ympärille, mutta se ei ole kasvillisuutta, muutamia rauniorakenteita ja polkuverkostoa lukuun ottamatta nähtävissä maastossa. Tärkeitä näkymiä avautuu etenkin uimarannalta ja vanhalta venelaiturilta. Myös huvilan parvekkeelta avautuu osin peitteinen näkymä merelle, sitä peittävät etenkin kasvukaudella isot lehtipuut. Rannan ruovikkoalueet peittävät osaltaan näkymiä merelle. Huvilan päärakennukselle ei avaudu näkymiä poluilta, sillä pääkulkureitit kulkevat huvilan takaa, pääjulkisivun jäädessä toiselle puolelle.

Kuva 7. Sunnanvikin maisema-analyysi. Kartanolta aukeavaa näkymää peittävät kookkaat lehtipuut etenkin kasvukaudella. (Kuva: Sini Moilanen,2022)

Vartiosaari on huvilarakentamisen ja niihin liittyvien puutarhojen ja pihapiirien lisäksi pääosin metsää. Sunnanvikin huvilapuutarhassa raja luonnonympäristön ja pihapiirin välillä on häilyvä ja vaihteellinen. Villiintyneen olomuotonsa vuoksi puutarha limittyy sulavasti osaksi Vartiosaaren metsäistä kokonaisuutta. Huvilapuutarhan vanha, hyvässä kasvussa oleva puusto on tärkeä osa alueen metsäistä verkostoa. Huvilapuutarhan vanhat laajat hyötypuutarhan alueet ovat laiduntamisen ansiosta pysyneet avoimena, ja ne ovat arvokkaina niittykeskittyminä osa Vartiosaaren niittyverkostoa. (Paikkatietovipunen 2022)

Alueen maaperä on muutamaa pientä kallioaluetta lukuun ottamatta silttiä ja hiekkaa. Aivan entisen hyötytarhan, suunnitteluhetkellä lammaslaitumena olevan alueen koillisnurkassa on savialue. (Helsingin uusi maaperäkartta 2010–2017)

Sunnanvikin luonnonympäristö on monipuolinen. Meri, metsä ja historiallinen puutarha muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden. Puutarhassa olevat rauniot ovat myös elinympäristöinä ainutlaatuisia (Perälä ym., 2017, s. 56). Sunnanvikin puutarhassa on vanhan kasvihuoneen rauniot, sisäilmaongelmien takia käyttämättömänä oleva vanha puutarhurin asuntorakennus sekä puutarhan rakenteiden raunioita, kuten kivipengerryksiä. Sunnanvikin

rakennukset ja niitä ympäröivät piha-alueet muodostavat kokonaisuuden, joita ei voi erottaa toisistaan. Sunnanvikin puutarhan kokonaisuus on kartano- ja huvilapuutarhoille tyypillisesti mosaiikkimainen, erilaisiin ympäristöihin jakautunut kokonaisuus (Perälä ym., 2017, ss. 55–56). Pihapiirin ja metsän rajaa ei erota selkeästi maastossa. Puutarhaan istutetut kulttuurikasvit ovat osa villiintynyttä pihapiiriä, ja alueella kulkevat polut sulautuvat metsäiseen ympäristöön. Tulevaisuudessa olisi tavoitteellista, että luonnon ja kulttuuriympäristön yhteensulautuminen saisi jatkoa, ja tarjota elämyksiä saaren kävijöille. (ks. Perälä ym., 2017, s.79)

Sunnanvikin erityisiä piirteitä ovat sen erilaisiin tiloihin jakautuva luonnon ja ihmistoiminnan kokonaisuus. Maisemallisena elementtinä merenrannan läheisyys on tärkeä. Vanha hyväkuntoinen puusto on ainutlaatuinen osa kokonaisuutta. Rakenteista merkittäviä ovat huvilan välittömässä läheisyydessä olevat kivimuurit ja -portaot sekä huvilan terassin liuskekivilaatoitus. Vanhan muotopuutarhan alueella on jäljellä kivipengerryksen raunio. Alueen polut ovat pääosin itsestään muodostuneita ja rakentamattomia, vain rannan luontopolkureitti on päällystetty purulla. Saaren pääkulkureitit, jotka kulkevat osittain suunnittelualueella, ovat osin pengerretty tai pinnoitettu kiviaineksella tai tiilillä. Pääreitit mukailevat jo pidempään käytössä olleita polkuja tai teitä (Kuva 8 ja Kuva 9). Suunnittelualueella sijaitseva Vartiosaaren rapakivigraniittinen siirtolohkare on arvokas geologinen kohde (Salla, 2004, s. 34). Sunnanvikin tuntumassa, hiukan aluerajauksen ulkopuolella sijaitsee myös näyttävä hiidenkirnu.

Kuva 8. Polkua etelään kohti Rahkonniemeä. (Kuva: Sini Moilanen, 2022).

Kuva 9. Polkua pohjoiseen Rahkonniemestä kohti Sunnanvikkia. (Kuva: Rista, S. 1970 B).

Kuva 10. Näkymä hiidenkirnulta kohti Sunnanvikin lahtea vuonna 2022. (Kuva: Sini Moilanen, 2022).

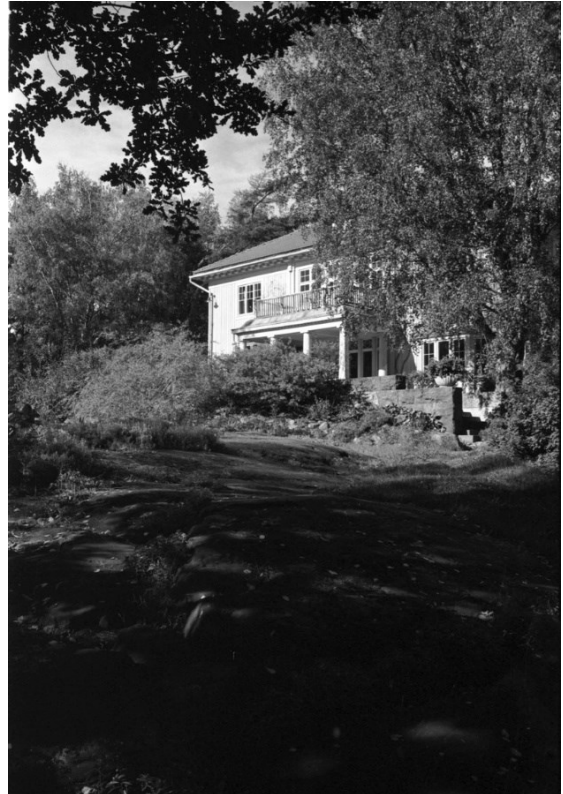
Kuva 11. Näkymä hiidenkirnulta kohti Sunnanvikin lahtea vuonna 1970. (Kuva: Rista, E. 1970 B).

Kuva 12. Sunnanvikin huvila vuonna 2022. Huvilan ja meren välinen alue on kasvanut umpeen, ja se ei ole käytössä. Säilynyt puutarhakasvillisuus on luonnontilaista. (Kuva: Sini Moilanen, 2022).

Kuva 13. Sunnanvikin huvila vuonna 1970. Huvilan takapihan kivikkopuutarha on vielä hoidossa ja käytössä. Muurin vierellä on ruusuistutuksia. (Kuva: Rista, E. 1970 A).

Puutarhan alue on opinnäytetyön tekoaikaan hyvin hoitamattomassa kasvussa. Se on muuttunut vuosien myötä rehevämmäksi, ja kasvillisuus on ottanut valtaa ennen hoidetuilla puutarhan alueilla (Kuva 12 ja Kuva 13). Myös ranta-alueet ovat muuttuneet avoimista oleilu- ja uimarannoista peitteisemmiksi (Kuva 10 ja Kuva 11). Rannat ovat ruovikoituneet, mikä kertoo osaltaan Itämeren ravinnekuorman tilasta. Toisaalta niin Fogelholmin kuin Alkon aikainen avoin käyttöranta hopeasalavariveineen on rantaruttojuuren kasvupaikkaa, joten käytön vähennyttyä äärimmäisen uhanalainen kasvi on saanut olla rauhassa. Rantaruttojuuri suosii kasvupaikkanaan avoimia merenrantahietikoita, joten kasvun kannalta umpeen kasvava ranta ei ole paras.

4.3 Sunnanvikin arvot

Sunnanvikin alue on päässyt hyvin luonnontilaisen kaltaiseksi vähäisen ylläpidon vuoksi. Sepänmaa (2018, s. 17) toteaaakin: ” Jos ylläpito lopetetaan, luonto valtaa takaisin kulttuurimaisemat.” Vähäinen ylläpito ja kehittymisen pysähtyminen on luonut kulttuuriympäristöön monimuotoiset arvokerrokset, jossa kulttuuriympäristön arvot ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät arvot yhdistyvät. Tulevaisuudessa korostuva arvo on alueen toiminnallisuuteen liittyvät käyttöarvot.

Suomen kulttuuriperintöstrategian ehdotuksessa on huomioitu kulttuuriperinnön merkitys osana ekologista kestävyttä (Mattila, 2022, s. 12). Sosiaalisekologisen lähestymistavan ja luvussa 2.2 kuvaillun ekokulttuuriperinnön käsitteen ymmärtäminen auttaa näkemään kulttuuriperinnön arvojen, ekologisten arvojen ja ihmistoiminnan yhteen kietoutuneisuutta. Dualistisesta erottelevasta ajattelusta poiketen, ekokulttuuriperinnön käsite muistuttaa kulttuuri- ja luonnonympäristön tiiviistä kytkeytyneisyydestä. Ekokulttuuriperinnön käsite on erityisen toimiva lähestymistapa Sunnanvikin arvojen hahmottamisessa. Sunnanvikin hyödyt julkisena viheralueena ekosysteemipalveluiden näkökulmasta painottuvat sosiaaliskulttuuriin hyötyihin sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun mahdollisuuksiin (Chee Keng Lee ym., 2015, s. 132).

Huvilalla ja sitä ympäröivillä alueilla sekä rakennuksilla on historiallista, arkkitehtonista, rakennustaiteellista, puutarhataiteellista ja ekologista arvoa. Historialliset arvot liittyvät höyrylaivareittien kesähuvila-asutuksen historiaan Helsingissä, puutarhahistoriaan, henkilöhistoriaan sekä Alkon instituution historiaan. Puutarhan ensimmäisen suunnitelman laatinut Bengt Schalin oli Suomessa merkittävä puutarhasuunnittelija, ja hän toimi myöhemmin myös Helsingin kaupunginpuutarhurina. (Arkkitehtimuseo 2022) Puutarhan kasvilajivalikoima on ollut merkittävä, ja osa alkuperäisistä, etenkin puuvartisista kasvilajeista on edelleen löydettävissä alueelta. Alueella on runsaasti vanhaa puustoa, joista osa liittyy alkuperäiseen Schalinin puistosuunnitelmaan. Arboretumin alueella on muun muassa poppeleita ja lehtikuusia. Vanha puusto on arvokas osa puistokokonaisuutta, ja sitä on syytä vaalia. Vanhat isokokoiset puut ovat arvokkaita, vaikka ne peittäisivätkin näkymälinjoja.

Sunnanvikin alueella on monenlaisia kasvuympäristöjä. Meri, ranta ja metsä ovat luontaisesti muodostuneita elinympäristöjä. Huvilan, saunan ja muiden rakennusten ympäristöt, vanha hyötytarhan ja kasvihuoneen alue ja laiduntamalla avoimena pysyneet alueet ovat ihmistoiminnan kautta muodostuneita, alueen luontaisiin olosuhteisiin pohjautuvia elinympäristöjä. Suunnitteluhetkellä voimakkaimmin ihmistoiminnan vaikutuksen alaisena ovat käytössä olevien rakennusten välittömät ympäristöt, joissa tehdään ylläpitäviä toimenpiteitä kuten haravointia ja ruohonleikkuuta. Raunioissa ja muissa rakenteissa on omanlaisia, täysin ihmisen rakentamia elinympäristöjä erilaisille eliöille.

Sunnanvikin alueen tärkein luonnonsuojelullinen arvo on sen rannalla esiintyvä rantaruttojuuren *Petasites spurilus* (Kuva 14) kasvupaikka. Laji on äärimmäisen uhanalainen Suomessa, eikä lajia ole löydetty kasvamassa mistään muualta. Rantaruttojuuren esiintymisalue on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Alueelle rantautuminen ja kaikenlainen kasvillisuuden vahingoittaminen on kiellettyä. Aluetta on raivattava avoimeksi ja haitallisia vieraslajeja esimerkiksi kurturuusu, *Rosa rugosa*, on poistettava, jotta rantaruttojuurelle otolliset avoimet kasvuolosuhteet säilyvät. (Pietilä, 2001)

Kuva 14. Rantaruttojuuren *Petasites spurilus* kukintaa Sunnanvikissa toukokuussa 2022.
(Kuva: Sini Moilanen, 2022).

Vartiosaari on tärkeä linnustokohde. Arvojen säilyminen linnustolle vaatii etenkin riittävästi vanhaa puustoa, pystypökkelöiden säilyttämistä sekä yhteyttä laajempaan viherverkostoon etenkin Laajasaloon ja Vuosaareen. (Ellermaan, 2018, ss. 111–112) Sunnanvikin alueen moni-ikäinen puusto, joka on yhteydessä saaren laajempiin metsäalueisiin, on tärkeä osa linnuston elinympäristöä.

Suomessa elävät lepakot kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV a) lajeihin, ja luonnonsuojelulaki kieltää näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämisen. Koko Vartiosaaren alue on tärkeää lepakkoaluetta, ja alueella elää pohjanlepakoita, vesisiippoja, viiksesiippoja ja korvayökköjä. Lepakkojen uhkana on elinympäristöjä pienentävät hakkuut, sekä päiväpiilopaikkoihin liittyvä rakentaminen ja remontoiminen. Vesisiipoille erityisen tärkeää on rantapuusto. Etenkin alueella elävät siipat karttavat valoa, joten myöhemmin alueelle tehtävässä valaistussuunnittelussa on otettava tämä huomioon. Sunnanvikin huvilarakennus on otollinen lepakoiden päiväpiilo ja lepakoille tärkeä alue. Sen arvoluokitus on I, mikä tarkoittaa luonnonsuojelulain mukaista levähdys- tai lisääntymispaikkaa. Rakennuksen lähipuiden säilyttäminen ja puustoisten yhteyksien säilyttäminen olisi tärkeää. Rakennuksen remontoimisen yhteydessä lepakot on otettava huomioon. (Metsänen ym., 2022, ss. 3, 5, 10, 14–18)

Kasvi- ja eläinlajiston lisäksi alueen elinympäristöt merialueilta metsiin ja raunioihin ovat monimuotoiset. Monimuotoiset metsäalueet saarella ovat rakentamattomia. Alueella on vähän hulevesien imeytymistä haittaavia pinnoitettuja alueita. Vähäisen hoidon seurauksena alueella on paljon lahoppua, pystypökkelöitä, ja moni-ikäistä kasvillisuutta. Hoitamattomuuden vuoksi myös maaperän karikkekerros on monipuolinen ja luonnontilaisen kaltainen.

Sunnanvikin arvo Akava-järjestön lomaviettäpaikkana on ollut merkittävä huvila-ajan sekä Alkon institutionaalisen ajan jälkeen. Huvilan omistaja Helsingin kaupunki on kuitenkin päättänyt Sunnanvikin vuokrasopimuksen, ja toiminnallisuus alueella on toistaiseksi ulkoilua ja virkistystä lukuun ottamatta pysähdyksissä. Alueen toiminnalliset arvot tulevat muuttumaan Vartiosaaren kehittämisen sekä muutosten myötä.

5 Skenaariosuunnittelusta yleissuunnitelmaan ja ylläpitoon

Sunnanvikin yleissuunnitelman tavoitteet pohjautuvat Helsingin kaupungin strategiaan tavoitteisiin, Vartiosaaren osayleiskaavoituksen tavoitteisiin sekä suunnittelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin. Yleissuunnitelman päätavoitteena on kaavan tavoitteiden mukaisesti lisätä ja palauttaa alueen kulttuurihistoriallisia, puutarhataiteeseen ja huvilaympäristöön liittyviä arvoja. Lisäksi alueella on tavoitteena säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuuden liittyviä arvoja. Tärkeä tavoite yleissuunnitelmalle on alueen virkistysmahdollisuuksien lisääminen sekä erilaisten matkailu- ja virkistystoimintaan liittyvien palveluiden mahdollistaminen. Henkilökohtaisina tavoitteinani on arvojen sujuva yhteensovittaminen, mahdollisimman kestävä kehitys mukainen suunnitelma, jonka ratkaisuja voidaan toteuttaa kiertotalouden hengessä. Lisäksi tavoitteenani on kehittää suunnitteluprosessia niin, että siitä on hyötyä myös muiden, etenkin vastaavien moniarvoisten kohteiden suunnittelussa. Tavoitteenani on myös suunnitteluosaamisen lisääminen sekä adaptiivisen ajattelun integroiminen osaksi omaa työskentelytapaa.

Maisemasuunnittelu on kaikkien tietyllä maantieteellisellä sijainnilla sijaitsevan alueen elementtien huomioimista, systeemien tunnistamista ja sen suunnittelemista, miten olemassa olevia elementtejä halutaan säilyttää tai muuttaa niin, että asetetut tavoitteet saavutetaan (Hedfors, 2011, s. 2). Ensisijainen tavoite Sunnanvikin huvilapuutarhalle on sen käyttöarvon kohentaminen julkisena virkistysalueena. Virkistysarvon kohentaminen tehdään kulttuuriympäristön ja luonnon monimuotoisuuden arvoja kunnioittamalla ja lisäämällä. Alue on ollut ennen virkistysalueeksi avaamista pääosin yksityinen pihapiiri. Alkon Lomarannan aikaan alue oli laajemmassa puolijulkisessa käytössä loma-alueen toimintana osallistuneiden kesken. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa Sunnanvik on kiinnostava ja viihtyisä puisto- ja virkistysalue, jossa luonnon monimuotoisuuden arvot säilyvät osana kulttuuriympäristöä. Merenranta ja vesialueet liitetään osaksi suunnitelmaa. (Ks. Perälä ym., 2017, s. 73) Merenranta on kaunis, viihtyisä ja elämyksellinen osa virkistysaluekokonaisuutta.

Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ensisijainen tavoite on kohteiden säilyttäminen tai sen arvojen palauttaminen. Näillä kohteilla tärkeimpänä arvona on kulttuurihistorialliset arvot, mutta tavoitteellista on yhteensovittaa myös keskenään

ristiriidassa olevat arvot. Arvojen palauttamisen lisäksi kohteissa voidaan tehdä muutoksia, jotka lisäävät niiden arvoja. (Perälä ym., 2017, ss. 60–61, 69) Sunnanvikissa korostuvat kulttuuriympäristön moninaiset arvot, luonnon monimuotoisuuteen liittyvät arvot sekä etenkin tulevaisuudessa myös toiminnalliset arvot. Itse en näe näitä arvoja ristiriitaisina, vaan ennemminkin saman asian eri näkökulmina. Yleissuunnitelman tavoitteena on yhteensovittaa nämä arvot ja mahdollisuuksien mukaan myös lisätä niitä. Erityisenä tavoitteena on puutarhaan liittyvien kulttuuriympäristön arvojen lisääminen ja tarkoituksenmukainen palauttaminen.

Skenaariosuunnittelu on adaptiiviseen suunnitteluun sopiva työväline, jonka avulla on mahdollista tarkastella vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Skenaarioissa tarkastellaan yleensä todennäköisiä tulevaisuuksia. Tässä työssä maisemasuunnittelun osalta laadin voimakkaita suunnitteluluonnehdintoja eri arvojen näkökulmasta. Kussakin laatimassani skenaariossa korostuu yksi valittu, kohteen kannalta olennainen arvonäkökulma, jonka pohjalta kaikki skenaarion suunnitteluratkaisut on tehty. Skenaarit ovat sinällään toteuttamiskelpoisia ja realistista, mutta ne eivät toteuta suunnitelmalle asetettuja tavoitteita.

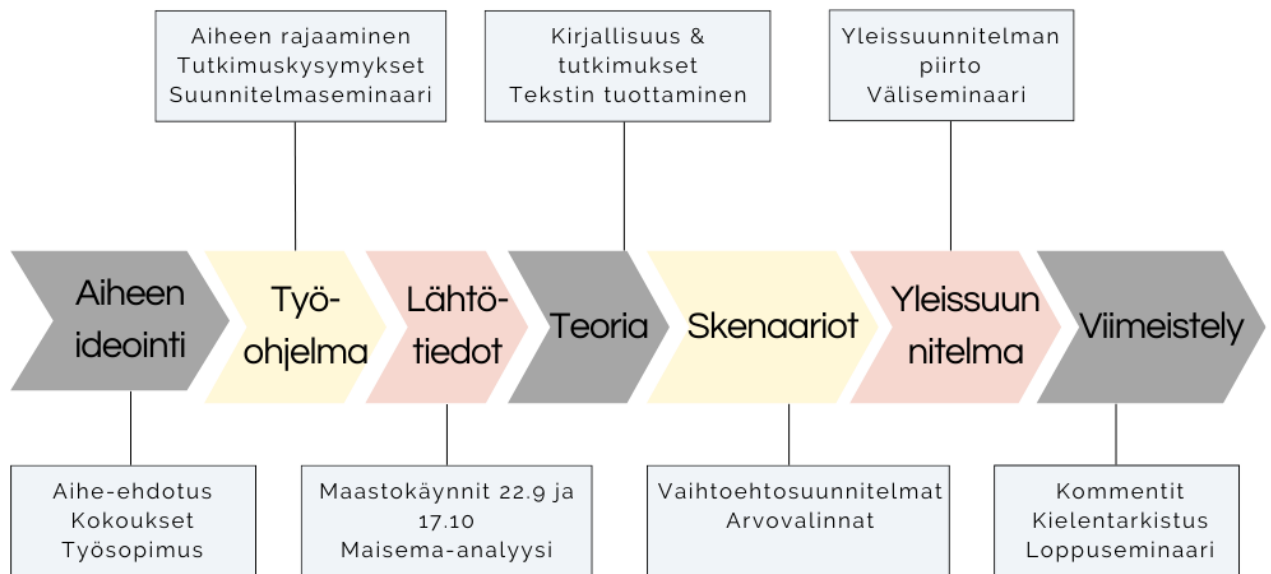
Yleissuunnitelma pohjaa skenaariosuunnittelun kautta tehtyyn arviotarkasteluun. Skenaarioiden kautta on tunnistettu arvoja kulttuurihistorian, luonnonsuojelun sekä toiminnallisuuden näkökulmista. Yleissuunnitelmassa voidaan esittää tavoitteita tarkemman tason suunnitteluun, toteutukseen sekä käyttöön ja ylläpitoon. Tässä opinnäytetyössä on pitäyditty opinnäytteen laajuuteen ja käyttötarkoitukseen sopivassa mittakaavassa (1:1 000) ja tarkkuudessa.

5.1 Suunnitelmaprosessin kuvaus

Opinnäytetyöprosessi (Kuva 15) alkoi kesäkuun lopussa 2022, kun Helsingin yleiskaavoituksessa kesäharjoitteluni aikana ilmeni, että opinnäytetyön tekeminen osana Vartiosaaren osayleiskaavoitusta olisi mahdollista. Kesän aikana työn rajauksesta ja kohteesta oli alustavaa ideointia. Työskentelyn rahoitus määräaikaissa työsuhteessa vahvistui elokuussa 2022. Varsinainen työskentely opinnäytteen parissa alkoi työsuhteen alkaessa syyskuun lopulla 2022 työsuunnitelman laatimisella ja aloituskokouksella. Syys-

lokakuun aikana työn rajaaminen, tavoitteet ja tarkoitus kirkastuivat, ja perehdyin valitsemani näkökulman, adaptiivisen suunnittelun teoriaan. Kävin maastokäynnillä kohteessa kaksi kertaa 22.9 ja 17.10. Osallistuin suunnitelmaseminaariin 7.10. Tämän jälkeen kirjoitin teoreettisen osuuden sekä suunnittelukohteen kuvauksen, maisema-analyysin ja arvotarkastelun.

Kuva 15. Kuvaus opinnäytetyöprosessista, jonka lopputulos on toiminnallinen opinnäytetyö.

Varsinainen toiminnallisen osuuden toteuttaminen alkoi marraskuussa skenaariotyöskentelyllä. Skenaariotyöskentelyn pohjalta laadin yleissuunnitelman. Osallistuin väliseminaariin. Lisäksi esittelin suunnittelun lähtökohtia ja skenaarioita koko yleiskaavayksikölle, ja sain työyhteisöltä palautetta sekä arvokkaita kommentteja työn hiomiseen loppuunsaattamiseen. Viimeistelin työn kevään 2023 aikana ja osallistuin loppuseminaariin.

Kehitin suunnittelumetodikseni erilaisten arvopohjaisten skenaarioiden tekemisen, sillä erilaisia tulevaisuuden skenaarioita luomalla pystyin hahmottamaan niiden vaikutuksia suunnittelualueelta tunnistamiini arvoihin. Skenaarioista valitsin perustellusti elementit, jotka sopivat parhaiten osayleiskaavan tavoitteisiin sekä omien suunnitteluperiaatteideni lähtökohtiin. Skenaariot ovat olleet suunnitteluprosessin vaihe yleissuunnitelman

tekemiseen, ja ne on tehty luonnosmaisesti. Skenaarioiden pohjalta tarkastelin valitsemiani arvonäkökulmia, niiden erityisyyksiä sekä mahdollista kasautumista ja ristiriitoja. Valitsin arvotarkastelun pohjalta suunnitteluelementit, jotka yhdistin skenaarioista lopulliseen yleissuunnitelmaan.

Tein kolme eri arvonäkökulmaista skenaariota. Tavoitteelliset skenaariot kuvaavat erilaisia mahdollisuuksia päästä haluttuun tavoitteeseen (Lätti ym., 2022, 319–320). Arvoskenaarioita ei laadittu suoraan tavoitteellisina skenaarioina, vaan ennemminkin valitun näkökulman ylitulkintana. Skenaariot pohjautuivat alueen ympäristöhistoriallisen selvityksen (luku 4.1), eli alueen historian hahmottamisen sekä nykytilan kuvauksen (luku 4.2) ja arvojen tunnistamisen (luku 4.3) pohjalta.

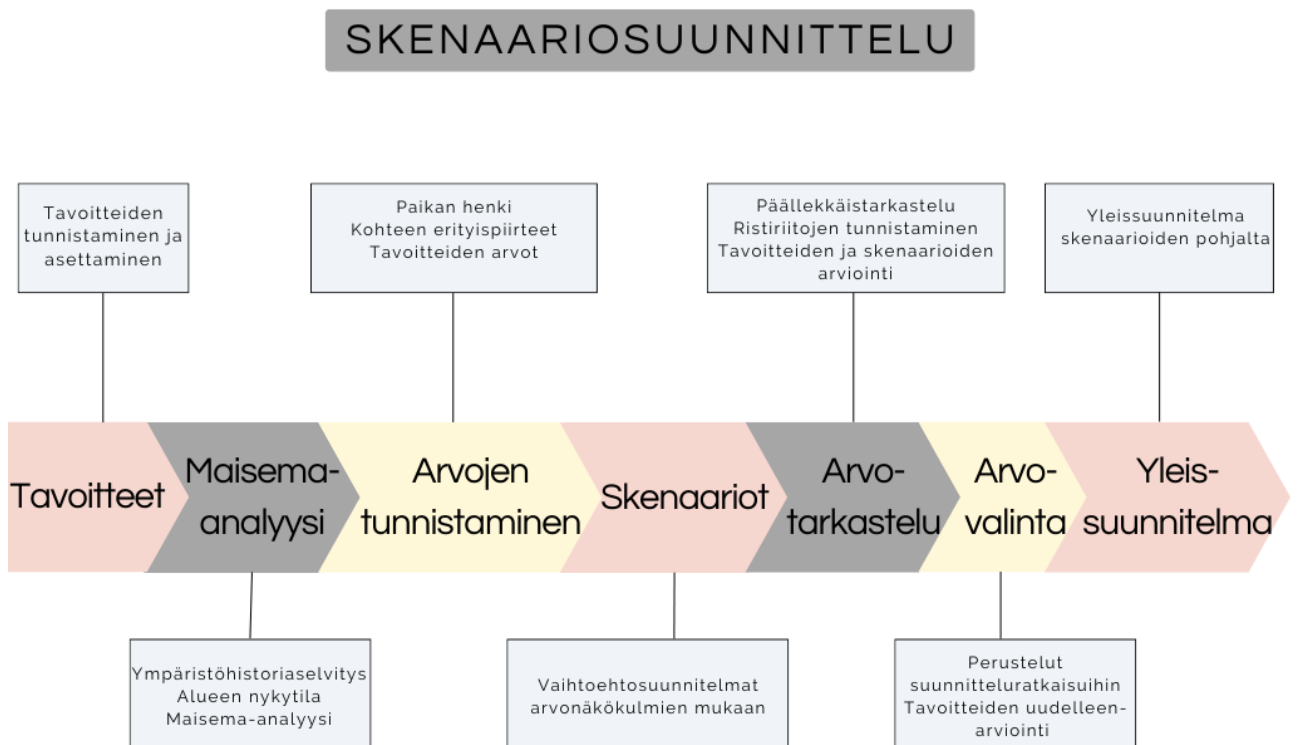
Alueen olennaisimmiksi nousevat arvot tunnistettiin historiallisen tarkastelun sekä nykytilan kuvauksen avulla. Vaihtoehtoisia skenaariosuunnitelmia vertailtiin, ja arvojen kasautumista, ristiriitoja tai erityisyyttä arvioitiin. Arvotarkastelun pohjalta valittiin arvoja tukevat suunnitteluratkaisut ja laaditaan yleissuunnitelma. Yleissuunnitelman jälkeen suunnitteluprosessin edetessä tullaan laatimaan edelleen yksityiskohtaisemmat puisto- ja toteuttamissuunnitelmat.

Skenaarioissa on esitetty vaihtoehdot, joissa alueella tehdään suunnitteluratkaisuja kulttuuriympäristön arvot edellä, luonnonsuojelun arvot edellä sekä toiminnallisuuteen sitoutuvat käyttöarvot edellä. Ensimmäisessä skenaariossa (Liite 1) alue on suunniteltu luonnon monimuotoisuuden ehdoilla. Toisessa skenaariossa (Liite 2) alueen historiallinen, Bengt Schalinin suunnitelman mukainen puutarha palautetaan pääosin historiallisen suunnitelman mukaiseen asuun. Lisäksi suunnitelmaan otetaan elementtejä Alkon aikaisista toiminnoista. Kolmannessa skenaariossa (Liite 3) keskityn alueen ympärivuotisen toiminnallisen potentiaalin korostamiseen. Skenaariot ovat karkeita luonnosmaisista piirustuksista, toimien apuna yleissuunnitelman laatimista varten. Skenaarioiden laatimisen jälkeen arvioidaan niissä esitettyjen ratkaisujen vaikutukset alueen tunnistettuihin arvoihin. Arvioinnin pohjalta lopulliseen yleissuunnitelmaan on valittu perustellusti mielestäni parhaat mahdolliset ratkaisut.

5.2 Arvonäkökulmat ja skenaariosuunnittelu

Skenaariosuunnittelu (Kuva 16) on kehittämäni työväline yleissuunnitelman laatimisen avuksi. Skenaariosuunnittelu pohjautuu tavoitteiden takana tunnistettujen arvojen sekä alueen arvokkaiden ominaispiirteiden näkökulmasta tehtäviin vaihtoehtosuunnitelmiin. Vaihtoehtosuunnitelmia verrataan keskenään sekä asetettuihin tavoitteisiin. Eri skenaarioiden arvoja tarkastellaan rinnakkain ja päällekkäin. Mahdollisissa ristiriitatilanteissa lopullinen valinta perustellaan suunnittelutyölle asetetuilla tavoitteilla. Arvotarkastelun ja -valinnan kautta laaditaan lopullinen yleissuunnitelma. Yleissuunnitelman laatimisen jälkeen tarkastellaan tavoitteita, ja muuttuvan toimintaympäristön mukana uudelleenarvioidaan jälleen alueeseen liittyviä tavoitteita, ja käydään prosessin arviointivaiheita uudelleen läpi. Tämän jälkeen on mahdollista tehdä muutoksia olemassa olevana ympäristöön ylläpidon ja hoidon keinoin. Kuvaan seuraavaksi laatimieni kolmen skenaariosuunnitelman sisällön. Skenaariopiirroksat löytyvät opinnäytetyön liitteinä.

Kuva 16. Skenaariosuunnitteluprosessin kuvaus. (Kuva: Sini Moilanen, 2022).

Ensimmäinen skenaario (Liite 1) perustuu luonnon monimuotoisuuteen liittyviin arvoihin. Skenaarion nimi on ”Ruton juuri rannalla ja lepakkoluola”. Skenaariossa mahdollistetaan luonnon monimuotoisuuteen liittyvien arvojen säilyminen sekä niiden lisääminen. Ihmistoimintaa alueella rajoitetaan. Kaikki polut aidataan ja kulkua ohjataan niin, ettei alueen käyttäjät pääse kulkemaan osoitettujen reittien ulkopuolelle. Aiemmin käytettyjä polkuja poistetaan käytöstä, ja vain yksi luontopolkuna toimiva polkuyhteys säilytetään. Saunan toimintaa voidaan jatkaa, jotta rakennukselle on käyttöä. Huvilan käyttö rajoitetaan minimiin, sillä huvilan vintti on lepakoiden päiväpiilo. Huvilan takapihan avoin nurmikenttäalue perustetaan niityksi, ja pidetään ylläpidon keinoin avoimena. Vanhat hyötytarhan alueet toimivat lammaslaitumena, jolloin avoimuus ja kulttuurikasvillisuus laitumella säilyy osana Vartiosaaren niittyverkostoa. Puuvartisen kasvillisuuden annetaan kehittyä ilman hoitoa, jolloin myös lahopuut ja pystypökkelöt säilyvät ja lisääntyvät alueella. Rantaruttojuuren luonnonsuojelualueen alue aidataan niiltä osin, kun ihmistoiminta sijoittuu sen lähistölle. Rannan ruovikko ja muuta kasvillisuutta niitetään säännöllisesti, sillä rantaruttojuuri suosii kasvupaikkana avointa rantahietikkaa. Kasvihuoneen rauniot siivotaan ylimääräisestä roskasta, mutta rakenteet säilytetään uuselinympäristöinä. Vanhana navettarakennukseen perustetaan ympäristökasvatukseen erikoistunut osallistava luontokeskus, jonka yhteyteen on mahdollista sijoittaa nuotiopaikka tai laavu.

Toinen skenaario (Liite 2) keskittyy alueen kulttuurihistoriallisiin ja -ympäristön arvoihin. Skenaario, ”Schalinia ja Folgelholmia, mausteeksi Alkoa”, on lähes täydellinen rekonstruktio Bengt Schalinin (1919) huvilapuutarhan suunnitelmasta. Muutama elementti nostetaan esiin Alkon aikaisesta puutarha-alueelle tuoduista toiminnoista. Rakennuksia käytetään alkuperäisen kaltaisessa käytössä. Huvila ja puutarhurinasunto ovat joko yksityisenä tai puolijulkisena kesänviettopaikkana. Navetta palautetaan eläinsuojakäyttöön. Kasvihuone rekonstruoidaan ja otetaan käyttöön lähiruuan viljelypaikkana. Alueen kulkureitit mukailevat Schalinin suunnitelmaa ja ovat leveitä puistokäytäviä. Laiturit sijoitetaan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, ja saapuminen alueelle tapahtuu ensisijaisesti eteläiseltä rannalta vesiteitse. Näkymät merelle palautetaan ja ranta ruopataan ja niitetään ruovikosta. Muotopuutarha ja hyötyviljelmät sekä kasvihuone palautetaan. Alueen muussa kasvillisuudessa korostetaan puuvartisia kasveja ja huomio kiinnitetään etenkin hyvässä kasvussa olevaan omaleimaiseen puustoon. Alkon aikainen Aarne Ervin suunnittelema

rantasauna on käytössä. Alkon aikainen Lastentalo toimii leikkipaikan keskusrakennuksena, ja sen ympärille sijoittuu leikki- ja pelialue.

Kolmas skenaario (Liite 3) ”Toimintaa toimintaa (muusta viis)”, kuvaa nimensä mukaisesti alueen toiminnallisia ulottuvuuksia. Käyttöarvo ja toiminnallisuus korostuu kaikissa suunnitteluratkaisuissa. Alueelle on sijoitettu mahdollisimman paljon erilaisia toimintoja mahdollisimman monenlaisille käyttäjille. Varsinaista erilaisten käyttäjien näkökulmasta tarkastelua ei ole tehty, mutta toimintojen suunnittelussa on pyritty ottamaan huomioon mahdollisimman laajat käyttäjäryhmät. Alueen kulkureitit ovat esteettömiä ja talvikunnossapidettäviä. Alueen saavutettavuutta on lisätty laituriratkaisuilla. Alueella on huomioitu myös matkailun mahdollisuudet, suunnitelmissa on mökkikyliä sekä luksustelttailualue. Muita skenaarioon nostettuja toimintoja ovat melonta, yleinen sauna ja avanto, pulkkamäki, metsäleikkipuisto, nuotiopaikka, hyötyviljelmät, tapahtuma-aukio ja tapahtumakeskus sekä liikunta- ja pelialue. Alueella on myös säilytettyä metsää sen monien hyötyjen takia, sekä huvilan arvoa nostava uudelleen suunniteltava kartanopuutarhan alue.

5.3 Yleissuunnitelma

Yleissuunnitelma on laadittu skenaariosuunnitelmien arvonäkökulmien pohjalta. Yleissuunnitelma (Liite 4) kuvaa Sunnanvikin alueen perustoiminnot sekä tilallisen muotokielen. Suunnitelmassa on osoitettu reittihierarkia, toimintojen sijoittuminen, rakenteet ja rakennukset sekä kasvillisuuden luonne aluekokonaisuuksina. Alueella on uusia istutusaluekokonaisuuksia vain huvilapuutarhan alueella, ja ne tarkentuvat tarkemman suunnittelun tasolla. Yleissuunnitelmassa tuodaan esiin puutarhan historiallisia kerroksia sopivilta ja toteutukseltaan järkeviltä osin.

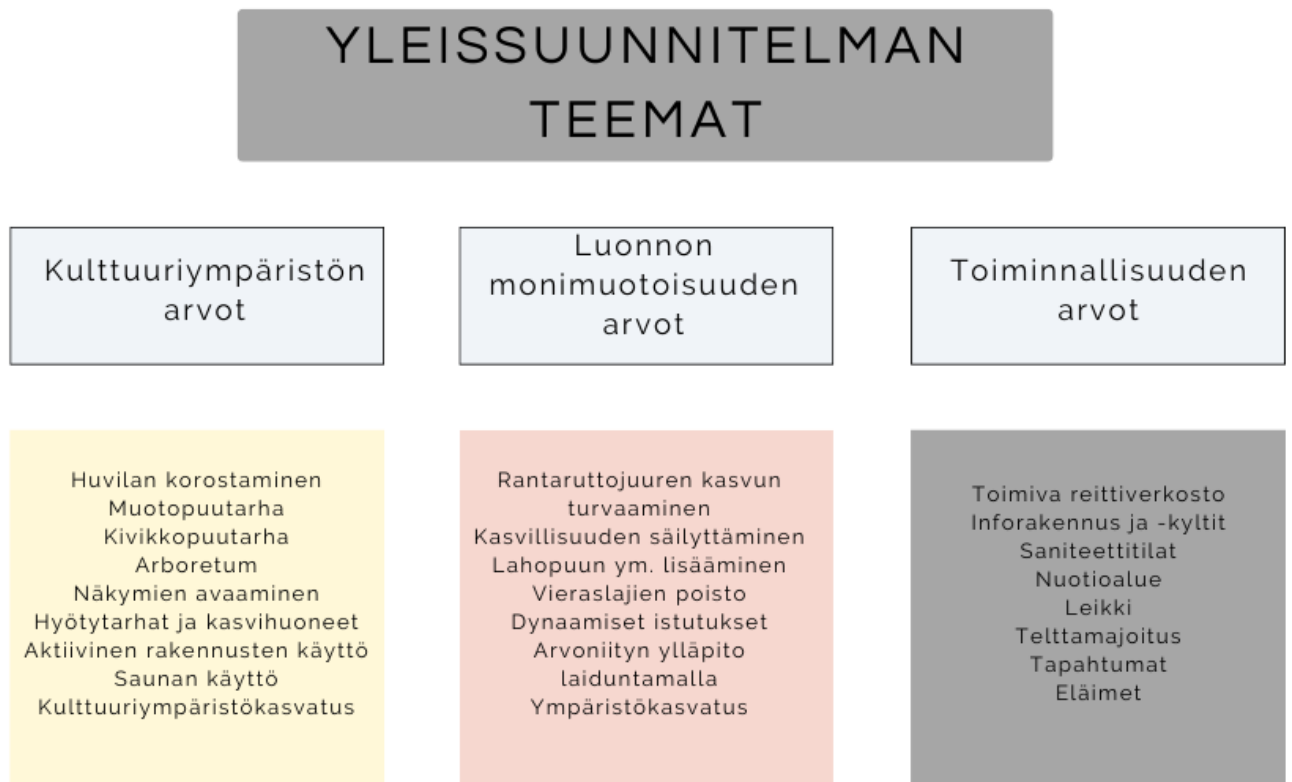
Sunnanvikin alueessa yhdistyy luonnontilaisuus ja kulttuuriympäristö. Mielestäni tämä yhdistelmä on kohteen ainutlaatuisen paikan hengen ydin. Sen säilyttäminen ja alueen virkistyskäytön mahdollistaminen ovat tämän suunnitelman keskiössä. Elämänkierron näkyminen muun muassa lahopuita jättämällä, hoitamattomien alueiden sallimisena ja luonnonkasvillisuuden sallimisena lisää alueen ekologista tilaa, ja on samalla keino ympäristökasvatukseen ja asenteiden muuttamiseen. Alueen olemassa olevasta

kasvillisuudesta, pois lukien vieraslajit, pyritään suunnittelun ja toteuttamisen edetessä säilyttämään mahdollisimman paljon. Suunnitelmassa pyritään huomioimaan myös asianmukainen kulun ohjaus, jotta kasvillisuus ja kenttäkerros eivät kärsi lisääntyvän käytön myötä.

Sunnanvikin yleissuunnitelma käsittää niiden pohjalle tehdyt skenaariosuunnitelmat (Liite 1, Liite 2 ja Liite 3) ja niiden selostukset (Luku 5.2) sekä varsinaisen yleissuunnitelmapiirroksen (Liite 4). Koska työ on osa osayleiskaavoitusprosessia, tarkoituksena ei ole ollut laatia tarkkoja toteutussuunnitelmia. Tämän työn yhteydessä ei ole esitetty erillistä maastonmuotoilua havainnollistavia tuotoksia, sillä maastonmuotoilu kohteessa tulee olemaan hyvin maltillista. Myöskään havainnekuvia, teemakarttoja, leikkauksia tai muita kaavioita ei ole tämän työn yhteydessä tuotettu. Kunnostus- ja rakentamistöiden kustannusarviota ei ole esitetty. Yleissuunnitelma asettaa tavoitteet alueen jatkosuunnittelulle, ja myöhemmissä suunnittelun vaiheissa on syytä tuottaa lisää materiaalia muun muassa edellä lueteltujen, tämän työn ulkopuolelle jääneiden teemojen osalta.

Yleissuunnitelmassa korostuu kolme eri teemaa, jotka ovat suunnittelun tavoitteena. (Kuva 17). Alueelle osoitetaan uudenlaisia toimintoja kuten infopiste, vessoja, leikkialue, nuotiopaikka sekä telttamajoitusalue. Alueen reittihierarkiaa muutetaan aiemmasta niin, että Sunnanvikin huvilan rakennus pääsee oikeuksiinsa. Huvilakaudella saapuminen alueelle on tapahtunut vesitse, ja suunnitteluhetkellä käytössä ollut pääreitti kulkee epäedullisesti huvilan takapihan sivuitse. Aiemmin käytössä ollut reitti säilytetään huvilan, navetan ja kasvihuonealueen huoltoreittinä, mutta pääkulkureitti ohjataan kulkemaan huvilan eteläpuolitse. Luonnonsuojelualueen tilaa parannetaan rantaruttojuuren ehdoilla ja sille otollisemmaksi raivaamalla kasvustoa. Samalla näkymät pihapiiristä merelle avautuvat. Myös näkymiä huvilan julkisivulta kohti merta avataan etenkin rannan ruovikkoa poistamalla. Alueelle lisätään infokylttejä, jotka kertovat ainutlaatuisesta luonnosta ja kulttuuriperinnöstä.

Kuva 17. Yleissuunnitelman teemat arvokokonaisuuksittain. (Kuva: Sini Moilanen, 2022).

Yleissuunnitelman toiminnallinen verkosto muodostuu reitistöstä sekä rakennuksiin sijoittuvista toiminnoista. Yleissuunnitelman reitit mukailevat pääosin olemassa olevaa reitti- ja polkuverkostoa. Uusia reittejä on maltillisesti, ja ne on merkitty erillisellä merkinnällä. Osa polkuverkostosta kaippaa kohennusta, jotta ne vastaavat kasvavan käytön tarpeisiin. Rakennuksille on esitetty mahdollisia toimintamahdollisuuksia, jotka sopivat niiden kulttuurihistorialliseen luonteeseen sekä lisäävät niiden arvoa huvilapuutarhan kiintopisteinä.

Koska alueen kasvillisuus on elinvoimaista, tarkkaa kasvillisuus- ja puustoinventointia ei ole tehty ja istutustarve on vähäistä, kasvillisuus on merkitty alueina joko säilytettäviin kasvillisuusalueisiin, harvennettavaan puustoon, siistittävään kasvillisuuteen tai uusiin istutusalueisiin. Säilytettävät ja kunnostettavat olemassa olevat rakenteet on merkitty, samoin uudet rakenteet ja kalusteet yleisellä tasolla, ottamatta kantaa tarkkoihin tuotevalintoihin. Uudet toiminnot on merkitty aluemerkinnoilla, samoin uudet pintamateriaalit. Leikkaamista vaativan nurmialueen määrä on minimoitu.

Alueen käyttö tulee kasvamaan, joten etenkin kulun ohjaaminen on tarpeen ja välttämätöntä monimuotoisen maanpeitekasvillisuuden sekä kulttuuriympäristöarvojen säilymiseksi. Maiseman läpäisevyyden periaate adaptiivisessa suunnittelussa tarkoittaa sitä, että liikkuminen on sujuvaa niin ihmisten kuin muun lajistenkin eläinten ja kasvien kannalta. Läpäisevyys mahdollistaa luonnollisten prosessien sujuvuuden. (Larjosto, 2019, ss. 75–76) Yleissuunnitelma on osa itäisen Helsingin viherverkkoa ja saariston vihervyöhykkeitä ja yhteyksiä. Saaristoluonnon ainutlaatuisuus niin ekologisessa kuin sosiaalisessa mielessä on huomattava. Pääreittien leveys on 2,5 metriä, toissijaisten 2 metriä. Reitit ovat hiekkapintaisia. Tarpeellisin osin, esimerkiksi saniaislehtoon, asennetaan pitkospuureitit, jotka suojaavat maata kulumiselta. Luonnonsuojelualueen herkät osat aidataan, jotta alue säilyy koskemattomana.

Sunnanvikia kehitettäessä niin kutsutun harmaan infran eli rakennettujen, ei-luontolähtöisten ratkaisujen määrä pyritään pitämään mahdollisimman pienenä ja ennemminkin vahvistetaan olemassa olevia rakenteita. Sunnanvikin virkistysalue suunnitellaan ja toteutetaan paikallisten resurssien mukaisesti. Tätä tukevat sekä alueen kulttuurihistorialliset ominaisuudet ja luonnonolosuhteet että logistiset tosiasiat, kuljetuskustannukset saarelle voivat kasvaa enemmän kuin mantereisissa kohteissa.

Yleissuunnitelman tavoitteena on, että tulevaisuudessa alueen ekologinen tila ei huonone, vaan jopa paranee. Luonnonsuojelukohteiden arvot ja säilyminen turvataan, samoin lajien ja lajiston monimuotoisuuden kehittyminen. Suunnitelma toteutetaan kiertotalouden mukaisesti ja alueella käytetään kierrätettyjä, läheltä tulevia materiaaleja. Rakentamisen ja kehittämisen työtapojen ja volyymin on sovittava jo pelkän käytännön työskentelyn takia saaren erityisiin olosuhteisiin. Toteutus ja ylläpito tukee paikallistaloutta.

Yleissuunnitelman myötä alueella toteutuu monia tavoitteita. Virkistysalueen toiminnalliset tavoitteet toteutuvat. Alue toimii osana laajempaa virkistysverkostoa. Alue on tasa-arvoinen ja turvallinen. Pääkulkuväylät ovat esteettömiä. Aluetta on mahdollista kokea kehollisesti kaikilla aisteilla, käyttäjän ja ympäristön vuoropuheluna (ks. Jaakkola, 2022, s. 93). Alueella on mahdollista kehittää esimerkiksi virkistys-, majoitus- tai ravintolaliiketoimintaa tai muuta

alueen rakennuksiin, luonteeseen ja käyttöön soveltuvaa liiketoimintaa. Tietoisuus alueen kulttuurihistoriallisista sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvistä arvoista paranee.

5.4 Käyttö ja ylläpito yleissuunnitelman jatkeena

Perinteisessä yleissuunnitelmapiirroksessa ei pystytä esittämään käyttöön ja ylläpitoon liittyviä yksityiskohtia kovin tarkasti. Osaa huvilapuutarhan alueesta voidaan peruskorjata, ja osaa kehittää ylläpidon keinoin (Perälä ym., 2017, s.73). Tämän yleissuunnitelman sekä tulevan toteutussuunnitelman valmistumisen jälkeen Sunnanvikin alueelle on syytä laatia kasvillisuuden hoito-ohjeet, rakennusten kunnostus- ja restaurointisuunnitelma, peruskorjaussuunnitelma ja hoito- ja käyttösuunnitelma. Näiden avulla kohdetta voidaan kehittää rakentamisen ja ylläpidon keinoin kohti suunnittelun tavoitteita (Perälä ym., 2017, s. 77). Alueella on laadittava tarkemmat inventoinnit kasvillisuudesta ja rakenteista. Pelkkien vakio-ohjeiden sijasta ylläpito tulee sovittaa alueen olemassa oleviin arvoihin ja niiden kehittämiseen. Myös käytön ja ylläpitoon liittyvät ratkaisut voivat olla adaptiivisen suunnittelun periaatteiden mukaisesti ainutlaatuisia. Ihannetilassa Sunnanvikin huvilapuutarhaa ylläpitäisi yksi alueeseen vihkiytynyt ammattitaitoinen puutarhuri, kuten Fogelholmin aikaan.

Rakennusten vähäinen käyttö ei tue kulttuurihistoriallisesti ja arkkitehtonisesti ainutlaatuisten kohteiden säilymistä. Parasta kulttuuriympäristökohteiden suojelua on niiden käyttö. Sunnanvikin alueen rakennukset olisi syytä liittää osaksi alueen toiminnallisuutta puolijulkisina tai julkisina kohteina. Sunnanvikin huvilaan ja muihin rakennuksiin olisi mahdollista sijoittaa kahvila- tai ravintolapalveluita, gallerioita, taide- ja kulttuuritapahtumien tiloja tai muita niiden arvoja kunnioittavaa, käyttäjien tarpeista lähteviä tiloja.

Alueelle ei ole tarpeen istuttaa juurikaan uutta kasvillisuutta, alueetta kehitetään olemassa olevan kasvillisuuden ehdoilla. Toivottua spontaania kasvillisuutta tuetaan ja sallitaan Sunnanvikissa. Istutettavat alueet sijaitsevat hyötytarhassa, jossa lajisto on tarpeenmukaista, sekä muotopuutarhan alueella, jossa lajistosta, istutuksesta ja ylläpidosta vastaa kiinteistön omistaja tai toimija. Istutettavilla alueilla sovelletaan dynaamisen istutuksen periaatteita, ja

kasvupaikkaan sopivia ekologisesti kestäviä, ekologisiin prosesseihin sopivia kasviyhdyksuntia (ks. Lettojärvi, 2017). Dynaaminen istutus vähentää ylläpitotarvetta, ja on täten edullisempi kuin perinteinen staattinen istutus. Hyötykasvillisuudessa suositaan monivuotisia sekä perinteisiä lajeja.

Lepokoiden elinympäristövaatimusten vuoksi tavoitteena on kaataa mahdollisimman vähän puita alueelta ja säilyttää puustoiset yhteydet sekä suunnittelualueella että sen ulkopuolelle. Alueen tarkempaan valaistussuunnitelmaan ei oteta vielä yleissuunnitelmassa yksityiskohtaisesti kantaa, mutta alueen valaistus suunnitellaan tarkoituksenmukaiseksi ja alueen luonnonolosuhteisiin sopivaksi.

Alueen hoidossa voidaan käyttää menetelmiä, jotka tukevat alueen monimuotoisuuden arvoja. Esimerkiksi kompostijätteen hyödyntäminen on yksi mahdollisuus, jota paikallisen resurssiviisauden toteutumiseksi voidaan hyödyntää. (Bergquist & Hedfors, 2018, s. 123) Vartiosaaren rantojen ruovikkoalueiden niittojätettä voitaisiin hyödyntää mm. katemateriaalina, kasvualustana tai rakennusmateriaalina esimerkiksi viherkatoilla. Sisäisen kierron lisääminen sujuvoittaa myös logistiikkaa.

Kulttuuriympäristö julkisena viheralueen mahdollistaa tiedon jakamisen käyttäjille. Tiedon jakaminen voi olla konkreettista esimerkiksi infokyltein, tai monimuotoisempaa esimerkiksi erilaisten tapahtumien yhteydessä. Kulttuuriperinnön toimijoilla on mahdollisuuksia toimia merkittävässä roolissa kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpään tulevaisuuteen siirtymistä (Mattila, 2022, s. 31). Sunnanvikin alueelle sopisi myös luonto- ja kulttuuriympäristökeskus, jossa monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristön merkitystä korostettaisiin. Alueella on mahdollista kehittää myös toimintamalleja, joissa asukkaiden osallistaminen ja osallistuminen on osa puistoalueen ylläpitoa ja kehittämistä. Esimerkiksi hyötyviljelmien ylläpito, käyttö ja kehittäminen voivat olla joko osa kaupungin muita toimintoja, yhdistysten toimintaa tai vaihtoehtoisesti markkinavetoista asiakkaiden kanssa tehtävää yhteistyötä.

Käytön ja ylläpidon mahdollisuudet arvokkaan ainutlaatuisen kohteen kehittämisessä ja arvojen ylläpidossa ovat huomattavat. Jatkossa on mahdollista tarkastella edelleen mahdollisuuksia, joita kohteeseen räätälöidyllä käytöllä ja ylläpidolla on. Tämän

opinnäytetyön sisältö on painottunut yleissuunnitelmaprosessiin, mutta jatkossa laadittavan hoito- ja kehittämissuunnitelman sisältöön on syytä panostaa adaptiivisen suunnittelun näkökulmasta niin, että tavoitteita ja valittuja toimintatapoja arvioidaan ja sovitetaan jatkuvasti osana ylläpitotyötä.

6 Johtopäätökset

Maisemasuunnittelu on parhaimmillaan paikan henkeä tukevaa ja arvoja lisäävää. Suunnittelija tekee jokaisessa suunnitteluratkaisussaan arvovalintoja. Sunnanvikin alueen yleissuunnitelman tavoitteena on ollut alueella olevien arvojen säilyttäminen ja yhteensovittaminen uudenlaisen käytön ympäristössä. Myös arvojen lisääminen mahdollisuuksien mukaan on ollut työn tavoitteena. Kulttuuriympäristön ja luonnon monimuotoisuus ovat alueella näkyvimät arvot. Tuleva virkistyskäyttö taas tuo alueelle toiminnallisuuden tarpeita ja tästä näkökulmasta käyttöarvot korostuvat. Lopullisessa yleissuunnitelmassa kaikki nämä arvonäkökulmat on huomioitu subjektiivisen valinnan ja skenaariotyöskentelyn tuloksena.

Sunnanvikin yleissuunnitelma on toiminnallinen, arvoja säästävä sekä niitä palauttava ja lisäävä yleistasoinen suunnitelma vanhasta huvilapuutarha-alueesta. Suunnitelman mukaan alueen kulttuuriympäristön arvot säilyvät, ja osa kulttuurihistoriallisesta puistoalueesta palautetaan aiempaan asuunsa. Alueella olevia luonnon monimuotoisuuden arvoja tuetaan. Etenkin rantaruttojuuren kasvupaikan aluetta pidetään elinvoimaisena ylläpidon keinoin. Avoimia merenrantanäkymiä avataan, mutta ei täysin historialliseen asuunsa, sillä vanhaa puustoa säästämällä huomioidaan alueella eläviä lepakoita ja lintuja. Lisääntyvän virkistyskäytön tarpeisiin tuodaan erilaisia toiminnallisia ympäristöjä. Kulkua ohjaamalla ja selkeällä toimintojen sijoittelulla estetään herkän metsäluonnon kulumisen. Tavoitteellista olisi, että laatimani suunnitelma toimii jatkosuunnittelun pohjana.

Kehittämäni adaptiivisen skenaariosuunnittelun metodin edelleen kehittäminen etenkin puisto- ja viheraluesuunnittelussa on kiinnostava aihe, ja vaatii jatkotutkimusta sekä metodologian kehittämistä. Ajattelen, että systemisen ajattelun ja adaptiivisen suunnittelun lähtökohtia olisi käytettävä enemmän käytännön maisemansuunnittelutyössä.

Poikkitieteellinen sekä ammattialojen välinen yhteistyö tulee olemaan jatkossa entistä merkityksellisempää, kun pyritään sopeutumaan ilmastonmuutokseen sekä monimuotoisuuskriisiin. Tässä opinnäytetyössä skenaariosuunnittelu ei ole painottunut vuorovaikutteisen suunnittelun suuntaan, mutta tämä lähestymistapa olisi mielenkiintoinen sovellus arvokeskustelun syventämiseen. Interaktiivisuuden ja sektorirajoja ylittävän yhteistyön lisääminen viheralueiden suunnitteluun lisää suunnitelmien joustavuutta sekä mahdollistaa moninaisten näkökulmien huomioimista.

Skenaariosuunnittelu on hyvä työväline suunnittelukohteen arvojen ja arvokasuumien tunnistamiseen. Skenaariotyöskentelyllä on mahdollista löytää erilaisia arvovistiriitoja ja kompromissien tarpeita. Skenaariosuunnittelua on käytetty etenkin strategisessa maankäytön suunnittelussa, mutta tämän opinnäytetyön aikana kehittämäni arvoskenaariotarkastelu toimii hyvin yksityiskohtaisemmassa viheraluesuunnittelussa. Arvopohjaiset skenaariosuunnitelmat antavat mahdollisuutta myös suunnittelun joustoihin, ja edelleen huomion kiinnittämisen ylläpitoon, jonka avulla voidaan kehittää arvokkaiksi tunnistettuja ominaispiirteitä. Tämän työn puitteissa ylläpidon näkökulmaa on tarkasteltu melko suppeasti, ja jatkossa ylläpidon osuutta alueen kehittämisessä ja arvojen palauttamisessa onkin syytä tarkastella laajemmin.

Puistoalueen kunnostaminen ja uusien toimintojen tuominen alueelle mahdollistaa alueen arvokkaan rakennuskannan käytön. Käyttö onkin kulttuurihistoriallisesti arvokkaille rakennuksille parasta säilyttämistä, joka tukee suojelun tavoitteita. Kauniin, viihtyisän, arvokkaan ja monimuotoisen puistoalueen välitön läheisyys tukee arvokkaihin rakennuksiin sijoittuvaa tulevaa toimintaa. Puutarhan historialliset, uuteen aikaan tuodut kerrokset esimerkiksi hyötypuutarhan osalta lisäävät yhteisöllisyyden ja osallisuuden mahdollisuuksia.

Kehitin strategisessa maankäytön suunnittelussa käytettyä skenaariosuunnittelun metodia viheraluesuunnitteluun sopivaksi metodiksi. Tein arvonäkökulmia korostavia skenaarioita helpottaakseni omaa suunnitteluprosessia, ja huomasin menetelmän toimivan.

Skenaarioissa pyrin tarkastelemaan tilanteita, joissa valitut arvot oli ylikorostettu kaikissa valinnoissa. Tätä olisi voinut syventää vielä enemmän. Eri skenaarioiden ja arvonäkökulmien päällekkäistarkastelu ja etenkin havaintojen kuvaaminen oli osin haastavaa konkreettisesti.

Äärimmäisten vaihtoehtojen luominen korosti kunkin arvonäkökulman tärkeimmät, olemassa olevat piirteet, ja johdatti näin tarkastelemaan niiden säilyttämisen ja vahvistamisen mahdollisuuksia lopullisessa yleissuunnitelmassa. Jatkossa tätä metodia voisi kehittää edelleen, ja hyödyntää laajemminkin erilaisten, eri mittakaavatasoisten kohteiden suunnittelussa.

Lähteet

- Ariluoma, M. & Mikola, V. (2017). *Ekosysteempalvelut aluesuunnittelussa taustatietoa suunnittelijoille*. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2017:2 / Arkkitehtuurosasto. Nomaji maisema-arkkitehdit Oy.
https://www.hel.fi/static/hkr/ohjeita_suunnittelijoille/ESP_julkaisu_13_03_2017.pdf
- Arkkitehtimuseo. (2022). Arkkitehdit. Bengt Schalin.
<https://www.mfa.fi/kokoelmat/arkkitehdit/bengt-schalin/>
- Barton H, Grant M. (2013). Urban Planning for Healthy Cities. *Urban Health*, 90(1), 129–141.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3764272/>
- Bergquist, D. & Hedfors, P. (2018). Design criteria for regenerative systems landscapes. *Nordic journal of architectural research*, 3-2018, 107–134.
<http://arkitekturforskning.net/na/article/view/1163>
- Chee Keng Lee, A., Jordan, H. C. & Horsley, J. (2015). Value of urban green spaces in promoting healthy living and wellbeing: prospects for planning. *Risk Management and Healthcare Policy*. 2015(8), 131–137.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4556255/>
- Ellerman, M. (2018). *Helsingin tärkeät lintualueet ja merkittävä lintulajisto 2017*. Kaupunkiympäristön julkaisuja 2018:8. [julkaisu-08-18.pdf \(hel.fi\)](#)
- Enqvist, J. (2016). *Suojellut muistot. Arkeologisen perinnön hallinnan kieli, käsitteet ja ideologia*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto]
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/162811/SUOJELLU.pdf?sequence=1>
- Erhola, M., Vuori, A., Bruneau, M., Halonen, J. I., Haveri, H., Hämäläinen R-M., Kangas, T., Laine, M., Nieminen, T., Nikula, J., Prass, M., Salomaa, M-M., Sieppi, P., Timonen, P., Virtanen, S. & Haahtela, T. (2022). Parempaa terveyttä ja ympäristöä. *Suomen lääkärilehti*, 77(33–34), 1356–1356.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/347741/SLL33_34_2022_1356.pdf?sequence=1

Eurooppalainen maisemayleissopimus. (2000).

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014>

Euroopan ympäristökeskus. (2020). *Luonnon monimuotoisuus – ekosysteemit*.

<https://www.eea.europa.eu/fi/themes/biodiversity/intro>

Faron sopimus. (2018).

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050#idm45949334763728>

Geng, D. & Innes, J. & Wu, W. & Wang, G. (2020). *Impacts of COVID-19 pandemic on urban park visitation: a global analysis*. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11676-020-01249-w.pdf>

Harrison, R. (2015). Beyond “Natural” and “Cultural” Heritage: Toward an Ontological Politics of Heritage in the Age of Anthropocene. *Heritage & Society*, 8(1), 24–42.

Hautamäki, R. (2016). *Kartanot kaupungissa. Helsingin kartanoympäristöjen kaupunkimaistuminen, säilyttäminen ja yhteensovittaminen kaupunkirakenteeseen*.

Doctoral Dissertations 4/2016. [väitöskirja, Aalto yliopisto]

<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/19504/isbn9789526064574.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hedfors, P. & Murphy M. D. (2011). *Systems theory in landscape architecture*. Konferenssi: Urban Nature: Council of Educators in Landscape Architecture CELA, Los Angeles.

https://www.researchgate.net/publication/273448484_SYSTEMS_THEORY_IN_LANDSCAPE_ARCHITECTURE

Helsingin kaupunki (2021). *Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025*.

<https://stplattaproduct.blob.core.windows.net/strategiatalousprod/Helsingin%20kaupunkistrategia%20Kasvun%20paikka.pdf>

Helsingin kaupunki (2022). Vartiosaaren osayleiskaava. Luonnos.

Helsingin uusi maaperäkartta (2010–2017).

- Helsinki (2021). *LUMO-ohjelma. Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma 2021–2028*. Kaupunkiympäristön julkaisuja 2021:16. Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristön toimiala. [Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma 2021–2028](#)
- IPBES. (2019). Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. (Version1). <https://doi.org/10.5281/ZENODO.3831673>
- Jaakko, M. (2021). *Understanding green urban landscape. A phenomenological Approach*. Aalto University publication series Doctoral Dissertations, 92/2021. [väitöskirja, Aalto yliopisto] <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/110204/isbn9789526404400.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kangas, S. (2022). *Muuttuva saaristo, mukautuvat suunnitelmat. Helsingin saariston systeemanalyysi ja adaptiivisen kehittämisen periaatteita*. [Diplomityö, Aalto yliopisto] https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/115056/master_Kangas_Sofia_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kangas, S., Strengell, N., & Ylikotila, T. (2021). *Helsingin itäisen saariston hoito- ja kehittämissuunnitelma 2021–2030*. Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön julkaisuja 2021:12. <https://www.hel.fi/static/liitteet/kaupunkiymparisto/julkaisut/julkaisut/julkaisu-12-21.pdf>
- Kati Salonen & Mona Schalin Arkkitehdit Oy. (2013). *Vartiosaaren kulttuuriympäristöselvitys*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2013:2. https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2013/Ksv_2013-11-19_Kslk_31_EI/D549E426-EABE-4CC8-9548-D866E414C092/Liite.pdf
- Kivilaakso, A. (2017). *Suojelevat sanat. Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä*. [Väitöskirja, Turun yliopisto.] <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/134585/AnnalesC435Kivilaakso.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

- Koski-Frangén, K. (2022). *Korppoolaisten kulttuuri- ja luonnonperintö kokonaisvaltaisena ekokulttuuriperintönä*. [pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.]
https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/154224/koskifrangenasta_progradu-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kulttuuriperintöbarometri 2021, Museovirasto, ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö. https://www.museovirasto.fi/uploads/Museovirasto-kulttuuriperint%C3%B6barometri-2021_Kantar-TNS.pdf
- Larjosto, V. (2019). *Dynamic urban islands. Seasonal landscape Strategies for Resilient Transformation*. [väitöskirja, Gottfried Wilhelm Leibniz Universität]
<https://www.repo.uni-hannover.de/handle/123456789/7126>
- Lee, A. C. K., Jordan, H. C., Horsley, J. (2015). Value of urban green spaces in promoting healthy living and wellbeing: prospects for urban planning. *Risk Management and Healthcare Policy*, 8, 131–137. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4556255/>
- Lettojärvi, I. (2017). *Dynaaminen kasvillisuussuunnittelu. Käsitteiden arviointi*. Viherympäristöliitto. [dynaaminen kasvillisuussuunnittelu web.pdf \(vyl.fi\)](https://www.viherymparisto.fi/viikotiedotteet/dynaaminen_kasvillisuussuunnittelu_web.pdf)
- Lähde, E. (2020). *Mission blue-green. The Significance of Co-Creation to Promote Multifunctional Green Infrastructure within Sustainable Landscape and Urban Planning and Design in Finland*. [väitöskirja, Aalto yliopisto]
https://shop.aalto.fi/media/filer_public/e9/d0/e9d0d403-5ea5-402d-a0b6-9009b2178247/aaltoartsbooks_lahdeelisa_missionbluegreen.pdf
- Lätti, R., Mahlo, M., Rowley, C. & Frilander, O. (2022). Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustaulukkomenetelmällä. Teoksessa Teoksessa Aalto, H-K., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.). *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemian julkaisuja 1/2022, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto, ss. 313–336.
- Mattila, M. (toim.) (2022). *Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle. Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2022:17.

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?attachmentid=17837>

Metsänen, T., Yrjölä, R., Karlsson, R., & Kotilainen, A. (2022). *Helsingin Vartiosaaren lepakkoselvitys 2022*. Ympäristötutkimus Yrjölä. Luontoselvitys Metsänen.

Maaranen, P. (2017). *Neljä näkökulmaa maisemaan. Havaintoja menneisyyden ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta eteläisimmän Suomen alueella*. [väitöskirja, Helsingin yliopisto.] <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/176039>

Moilanen, S. (2018). *Tie muuttuvana menneisyyden maisemana. Esimerkkinä Espoon pohjois- ja keskiosien historialliset tiet*. [pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.] [MoilanenSini.pdf \(utupub.fi\)](https://utupub.fi/MoilanenSini.pdf)

Paikkatietovipunen. (2022). Sisäinen karttapalvelu. Helsingin kaupunki.

Perälä, T. & Liski M. & Ruoff, E. (2017). *Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä. Kunnostus- ja ylläpito-ohjelma 2018–2038*. Helsinki. Kaupunkiympäristön julkaisuja 2017:3.

Pietilä, H. (toim.) (2001). *Helsingin luonnonsuojelualueet 2001*.

Preiser, R. & Biggs, R. & De Vos, A. & Folke, C. (2018). Social ecological systems as complex adaptive systems: organizing principle for advancing research methods and approaches. *Ecology & Society* 23(4). <https://www.ecologyandsociety.org/vol23/iss4/art46/>

Punainen kirja. (2022). <https://punainenkirja.laji.fi/>

Rista, E. (1970 A). Vartiosaari. Helsingin kaupunginmuseo. [Vartiosaari | Helsingin kaupunginmuseo | Finna.fi](https://www.finna.fi/Record/hkm.9AF712D9-3465-4F71-AEE8-B222E62C7525)

Rista, E. (1970 B.) Vartiosaari. Helsingin kaupunginmuseo. Finna <https://www.finna.fi/Record/hkm.9AF712D9-3465-4F71-AEE8-B222E62C7525>

Rista, S. (1970 A). Vartiosaari. Helsingin kaupunginmuseo. [Kuvanäkymä \(helsinkikuvia.fi\)](https://www.helsinkikuvia.fi/)

Rista, S. (1970 B). Vartiosaari. Helsingin kaupunginmuseo. Finna.

<https://www.finna.fi/Record/hkm.55699F59-B168-4E16-8E49-E369DF4A5B78>

RKY. (2009). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus. Museovirasto.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1573

Schalin, B., Villa Fogelholm. 1919. Suomen arkkitehtuurimuseo.

Schalin, M., Protassova, V., Schalin, M. & Mentu, S. (2013). *Vartiosaaren*

kulttuuriympäristöselvitys – Inventointikortisto. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2013:1.

Salla, A. (2004). *Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä*. Helsingin

kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004. [ARVOKKAAT GEOLOGISET KOHTEET HELSINGISSÄ](#)

Senaatin kartasto 1870–1907. Georeferoitu koostekartta. Helsingin kaupunki. Sisäinen karttapalvelu. Alkuperäinen tietolähde Kansallisarkisto. Digitaaliarkisto.

Sepänmaa, Y. (2018). Esteettinen maisemasuhde ja ympäristövastuu. Tunteen, tiedon ja

taidon liitto. *Elore* 25–1(201) 13–27. <https://journal.fi/elore/article/view/72812>

Tieteen termipankki A. 26.1.2023: Filosofia: hermeneutiikka. [Filosofia:hermeneutiikka –](#)

[Tieteen termipankki](#)

Tieteen termipankki B. 26.1.2023: Filosofia: hermeneuttinen kehä. [Filosofia:hermeneuttinen](#)

[kehä – Tieteen termipankki](#)

Uudenmaan liitto. (2022). *Missä maat on mainiommat*. [https://uudenmaanliitto.fi/wp-](https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2022/05/Missa-maat-on-mainiommat.pdf)

[content/uploads/2022/05/Missa-maat-on-mainiommat.pdf](https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2022/05/Missa-maat-on-mainiommat.pdf)

Vikström, s., Hautamäki, R., Ariluoma, M., Paloniemi, R., Mäkinen, K., Rekola, A., Marttunen,

M. & Syrjänen, K., (2019). Luontopohjaisten ratkaisujen monihyötyisyys ja toimeenpano

vastauksena yhteiskunnallisiin ongelmiin. *Alue ja ympäristö*. 48(2) 5–19. [Luontopohjaisten](#)

[ratkaisujen monihyötyisyys ja toimeenpano vastauksena yhteiskunnallisiin ongelmiin - pdf \(journal.fi\)](#)

Weckman, E. (toim.). (2018). *KESY. Kestävän ympäristörakentamisen toimintamalli.*

Toimintaperiaatteet kestävän kehityksen toteuttamiseksi ympäristörakentamisen hankkeissa. Viherympäristöliitto. Helsinki.

https://www.vyl.fi/site/assets/files/2319/kesy_toimintamalli_web_1_26_4_2018.pdf

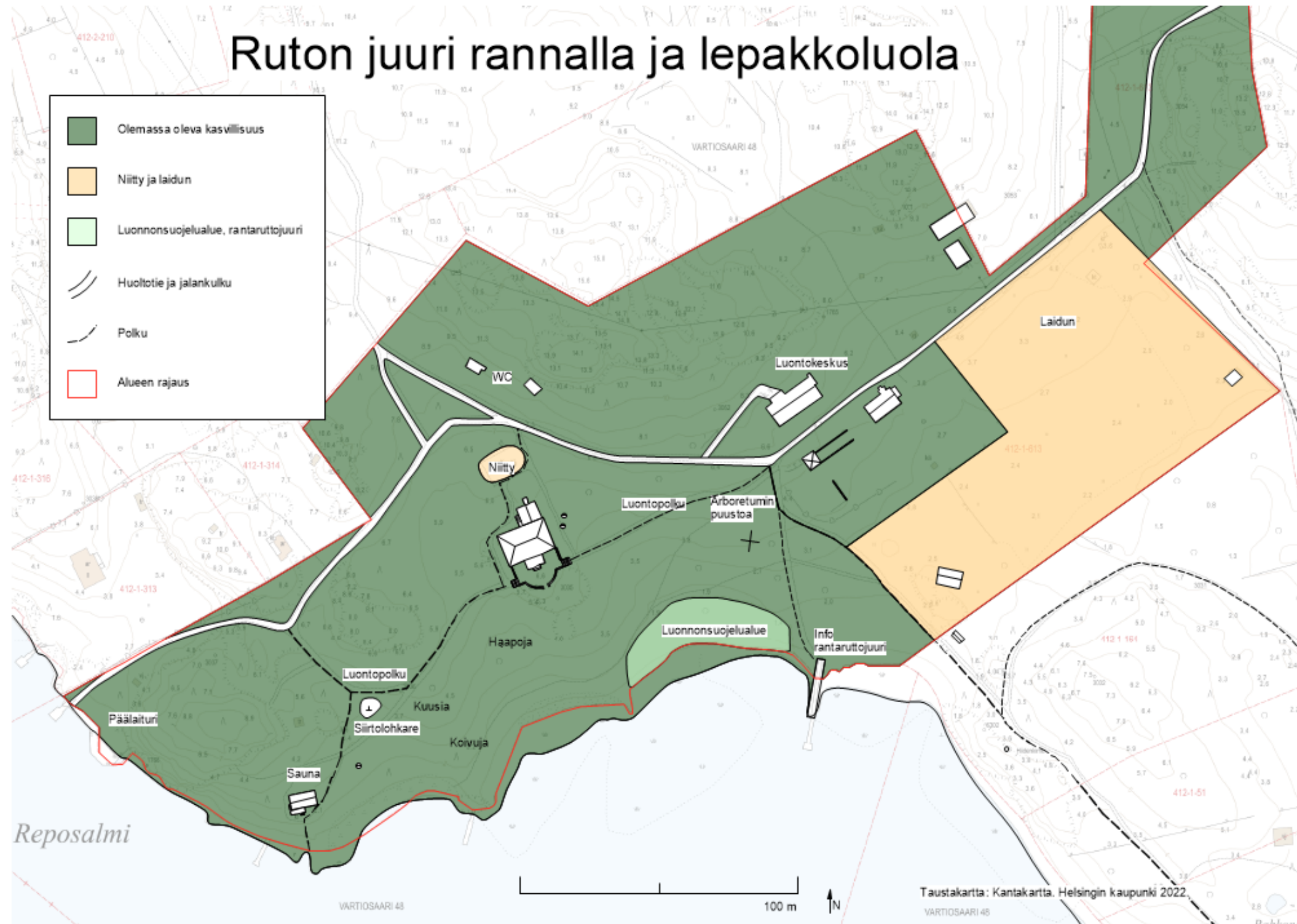
Whitmee, S., Haines, A., Beyrer, C., Boltz, F., Capon A. G., de Souza Dias B. S., Ezeh, A., Frumkin, H., Gong, P., Head, P., Horton, R., Mace, G. M., Marten, R., Nyers, S. S., Nishtar, S., Osofsky, S. A., Pattanayak, S. K., Pongsiri, M. J., Romanelli, C., ... Yach, D. (2015).

Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of the Rockefeller Foundation-Lancet Commission on planetary Health. *The Lancet* 2015(386), 1973–2028.

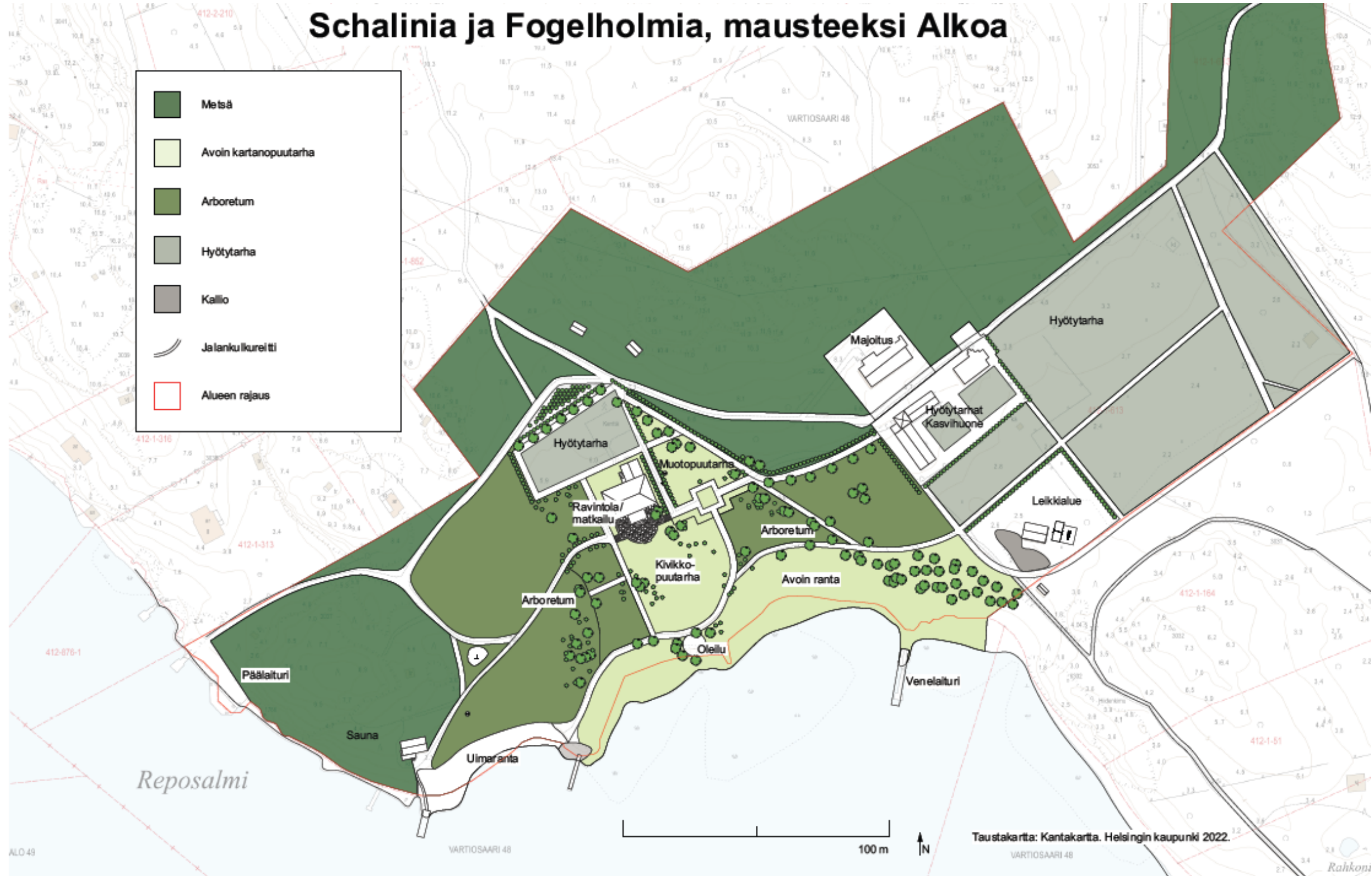
[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(15\)60901-1/fulltext?nr_email_referer=1](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(15)60901-1/fulltext?nr_email_referer=1)

Litteet

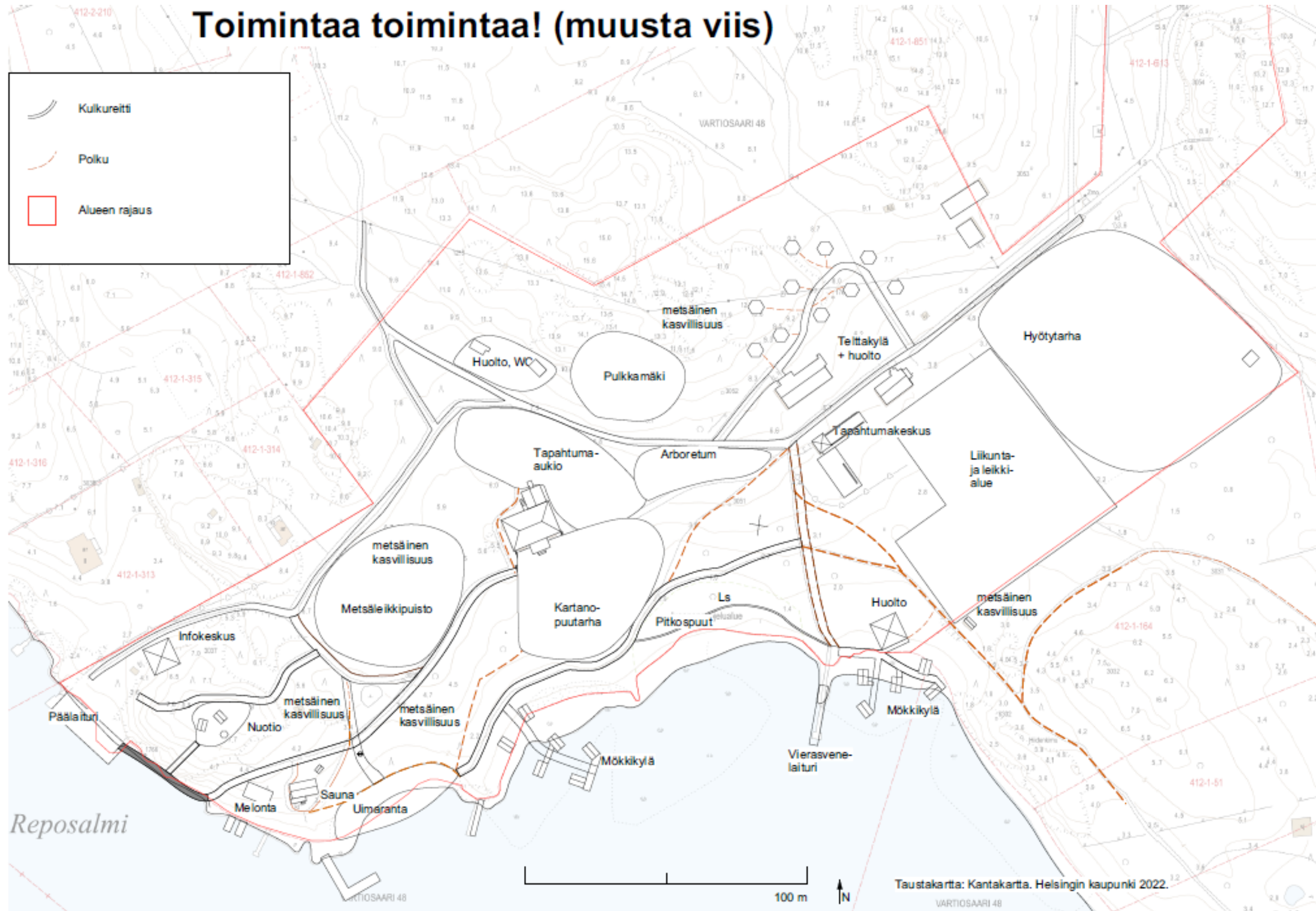
Liite 1 Skenaario 1 "Ruton juuri rannalla ja lepakkoluola"

Liite 2 Skenaario 2 "Schalinia ja Fogelholmia, mausteeksi Alkoa"

Liite 3 Skenaario 3 "Toimintaa toimintaa! (muusta viis)"

Liite 4 Sunnanvikin yleissuunnitelma

